

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1887. Andra Kammaren. N:o 17.

Lördagen den 18 juni.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens åttonde hufvudtitel, dervid i ordningen först förekom

Punkten 36.

Ang. anslag till löneförbättring vid de allmänna läroverken.

Under denna punkt hemställde utskottet, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, måtte anvisa för år 1888 ett extra anslag af 336,975 kronor till *löneförbättring åt lärarne vid de allmänna läroverken* efter samma grunder, som för innevarande år vore bestämda.

Häremot hade reservation anmälts af herrar *N. Petersson* i Runtorp, *N. Olsson* i Ättersta, vice talmannen *S. Nilsson*, *P. Pehrson* i Törneryd, *A. Persson* i Mörarp, *N. Persson* i Vadensjö och *Liss Olof Larsson*.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Pehrson i Törneryd: Af utskottets betänkande synes, att några af statsutskottets ledamöter, och deribland jag, mot utskottets hemställan anmält reservation. Anledningen hvarför äfven jag biträdt densamma har varit den, att jag mycket väl erinrat mig, huruledes man år 1882, då denna löneförbättring åt lärarne vid de allmänna läroverken af Riksdagen beviljades på extra stat, framhöll såsom hufvudmotiv för densamma de dyra tiderna. Detta var väl icke det enda skälet, utan måhända förefans derjemte ett annat lika kraftigt skäl hos dem, som ifrade för denna löneförbättring, nemligen att elementarlärarne beträffande löneförhållandena borde ställas i jembredd med öfrige tjänstemän, för hvilka löneroglering hade skett. Under den öfverläggning, som föregick nyssnämnda beslut vid 1882

Ang anslag till löneförbättring vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

års riksdag, tvekade emellertid mången icke att uttala de hårda orden, att den, som icke ville vara med om den föreslagna löneförbättringen, ville sätta elementarlärarne på svältkur. Någon öfverdrift låg nog i detta tal. Något skäl för löneförhöjningen kunde väl vid den tidpunkten också sökas. Men de skäl, som då förefunnos, torde till följd af de förändrade förhållanden, som sedan dess inträffat, nära nog försvunnit. Det är nemligen icke längre någon dyr tid och det är efter mitt förmenande icke heller att antaga det tjenstemännen i allmänhet böra få sitta qvar vid de löneförmåner de nu ha, för så vidt icke tiderna i väsentligare mån komma att förbättras för landets öfriga inbyggare. Hufvudsakligen af detta skäl och då jag dessutom är lifligt öfvertygad, att en nedsättning å embets- och tjenstemännens löner i allmänhet skall blifva föremål för kommande Riksdagars omsorg, har jag trott att man redan vid detta tillfälle bort uttala denna mening och derjemte, om så låter sig göra, få början till en sådan åtgärd gjord nu.

Då jag alltså yrkar afslag å utskottets hemställan, gör jag det ingalunda därför, att jag anser elementarlärarne vara bättre aflönade än en stor del andra tjenstemän, utan emedan jag är fullt och fast öfvertygad, att, såsom jag nyss antydte, en allmän nedsättning i tjenstemännens löner måste snarligen ske, då aflöningen öfverstiger ett visst belopp, derest förhållandena icke förändra sig på ett sätt, som man nu icke skäligen kan förutse.

På grund af hvad jag nu i korthet anfört yrkar jag afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

Härunder instämde herr *Olén*.

Herr Lönegren: Behovet af den löneförbättring åt lärarepersonalen vid våra allmänna läroverk, som man nu satt i fråga att åter indraga, är enligt mitt förmenande alldeles obestridligt. Det har allt sedan 1882 af Riksdagens pluralitet år efter år blifvit erkänt och Riksdagen har också hvarje år beviljat denna löneförbättring. Att densamma icke blifvit uppförd på ordinarie stat, utan utgått såsom extra anslag synes mig hafva sin naturliga orsak deri, att de allmänna läroverken varit och fortfarande äro under omreglering; man har icke velat uppföra detta anslag på ordinarie stat för att icke försvåra och fördyra öfvergången till det nya systemet. Derfor har också lärarepersonalen vid de allmänna läroverken under åtskilliga år lefvat och lefva fortfarande i ett osäkerhetstillstånd i fråga om sina löneinkomster, som för denna personal måste vara allt annat än angenämt.

Man har nämnt att ifrågavarande löneförbättring vore att betrakta såsom ett dyrtidstillägg och att det därför vore i sin ordning, att den nu, då tiderna icke längre äro dyra, skulle tagas tillbaka; men jag tror för min del icke att denna löneförbättring kan anses såsom dyrtidstillägg, ty den tid, då den beviljades, ligger ganska nära

den nuvarande och lefnadsvilkoren äro ungefär desamma nu som då; åtminstone hafva de icke i väsentlig mån förändrats. Jag tror snarare att denna löneförbättring beviljades såsom af rättvisa och billighet påkallad och särdeles väl behöflig åt en tjänstemannapersonal, som måste offra mycken tid och mycket penningar för att vinna kompetens till de nu i fråga varande befattningarne och som i allmänhet måste börja sin lärarebana under brydsamma ekonomiska förhållanden och under nödtvånget att afstå en del af sin ringa inkomst under de första åren för att dermed amortera den skuld, de under studietiden åsamkat sig. Jag vill också nämna att många af dessa lärare under en lång följd af år måste vid skolan tjänstgöra mot ett mindre arvode och att de vanligen äro ett godt stycke inne på trettioalet, innan de komma på ordinarie lönestat. Deras villkor äro också *jemförelsevis* sämre än en stor del af våra folkskolelärares.

Ang. anslag till löneförbättring vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

Att nu, när en omreglering af de allmänna läroverken är nära förestående, när vi säkerligen vid nästa riksdag kunna vänta Kongl. Maj:ts proposition i ämnet och då behöfvat kvarstår oförändradt, indraga denna löneförbättring, kan enligt min åsigt omöjligen vara rätt; åtminstone vill icke jag med min röst bidraga dertill, utan yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts framställning, så mycket hellre som det här icke är fråga om något nytt anslag, om någon ökning i budgeten, utan endast om ett fortsättande af ett förblifvande vid det, som under de senaste fem åren beviljats.

Med herr Lönegren förenade sig herrar *Svartling, Ahlström, Frick, Martin, Dahl* och *Arhusiander*.

Herr Waldenström yttrade: Då jag tager till ordet i denna fråga, är jag glad att kunna säga att, ehuru frågan rör den tjänstemannacorps, till hvilken jag hör, har den för mig personligen alldeles ingen betydelse. Jag befinner mig nemligen för närvarande i den högsta lönegraden (4,500 kronor) såsom lektor. Lönetillskottet utgör då endast 250 kronor. När dertill kommer att den lön, jag såsom lektor uppbär, utgör endast mindre delen af mina inkomster, tror jag icke, att herrarne skola tvifla på mina ord, då jag nu sagt, att frågan om lönetillskottet har alls ingen betydelse för mig personligen. Men det är icke alla skolans lärare, som befinna sig i sådana ekonomiska omständigheter, att man om dem kan säga detsamma. För större delen af dem kunna dessa 250 kronor och ännu mer de 500 kronor, som tillkomma lärare, hvilka icke befinna sig i högsta lönegraden, betyda mycket med afseende på deras ekonomiska tillvaro.

När detta lönetillägg på extra stat först beslöts, torde herrarne erinra sig, att det icke, såsom en talare nyss tycktes tro, tillkom såsom något dyrtidstillägg. Anledningen till detsamma var, att Kongl. Maj:t hade proponerat en lönereglering för lärarecorpsen i lik-

Ang. anslag till löneförbättring vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

het med, hvad som skett för andra embetsmannacorpser. Men emedan Riksdagen trodde, att, om en sådan lönereglering då genomfördes, man skulle få vänta i oändlighet på det många gånger begärda skolreformförslaget, så tillgrep man för att tvinga Kongl. Maj:t att påskynda reformen, den utvägen att i stället för löneregleringen bevilja ett lönetillskott på extra stat af 500 kronor för de lärare, som icke befunno sig i högsta lönegraden, samt 250 kronor för dem, som voro i denna grad. När man därför säger, att lönetillskottet var ett dyrtidstillägg, som i billig tid bör indragas, så går man på sidan om den egentliga historien.

Hvarje människa, som i ett yrke, det må vara af hvad beskaffenhet som helst, insätter ett kapital, måste se till, å ena sidan att han får ersättning för sitt arbete i yrket, å andra sidan att han derutöfver erhåller inkomst till ränta och amortering å sjelfva kapitalet. Ingen insätter ett kapital i en affärsrörelse utan att beräkna, att få detta kapital först förräntadt och sedan amorterat. Obilligt bör det väl därför ej vara, om en lärare räknar på samma sätt. Jag antager nu, att en person, som egnar sig åt lärarebanan, absolverat sina studier vid 25 års ålder, hvilket knappast hör till det vanliga. Ofta åtgår ännu längre tid. Derefter måste han genomgå ett profår för att vinna kompetens att söka en lärarebefattning. Sedan måste han i regeln ett eller flere år gå såsom extra ordinarie, innan han kan få en ordinarie beställning. Säkerligen skall ingen af herrarne anse det vara för mycket, om jag säger, att en sådan bana kostat hans föräldrar eller honom sjelf, i fall han haft egna tillgångar eller måst låna sig fram, åtminstone 7,000 kronor. Om jag vidare antager, att till ränta och amortering af dessa 7,000 kronor under hans sannolika lifstid erfordras minst 7 procent, så går räntan och amorteringen till omkring 500 kronor. Räknar jag sedan härtill, att läraren måste, för så vidt man vill, att han skall något litet följa med sin tid och icke blifva en drönare eller odåga, lägga sig till med böcker för den blygsamma summan af 50 kronor om året, kommer ytterligare dertill, att han för en våning om fyra rum och kök för sig och sin familj måste betala 450 kronor, — och det skall vara en mycket billig stad, der han kan få våningen för det priset — så gör detta tillsammans 1,000 kronor. Antager jag ytterligare, att han i skatter till stat och kommun betalar 75 å 100 kronor, så gå alla dessa utgifter till ett sammanlagdt belopp af omkring 1,100 kronor. Såsom läroverksadjunkt uppbär han den respektabla lönen af 1,500 kronor. Drag nu bort de 1,100, så har han till sitt och de sinas egentliga lifsupphålle 400 kronor kontant. Jag tror icke, att herrarne kunna anse detta för en skälig lön för hans arbete.

»Men, kan man säga, han kommer ju med tiden i högre lönegrad; om han har 400 kronor att lefva af i första lönegraden, så får han efter fem år ytterligare 500 kronor; det gör tillsammans 900 kronor, om ytterligare 5 år får han ytterligare 500 kronor

eller summa 1,400 kronor.» Ja, mine herrar, det är så. Och är han ungtkarl, så går det väl. Men om man möjligen skulle unna honom att vara gift, så kunna herrarne mycket väl förstå, huru nu skildrade löneförhållanden komma att taga sig ut för honom i ekonomiskt hänseende. För en lektor ställer sig saken något bättre naturligtvis, ehuru han i regeln måst nedlägga större kapital på sin studiebana. Men lektorer kunna ej så många blifva. De fleste måste nöja sig med att blifva läroverksadjunkter.

Nog går det an för dem, som absolverat sina akademiska studier utan skulder. Min egen ställning har i detta fall varit särdeles lycklig. Min far hade nemligen genom sträfsamhet och sträng hushållning förvärfvat sig förmåga att helt och hållet bekosta alla sina söner studier. Men om läraren nödgats låna sig fram under sin studietid, är det lätt att räkna ut, hvilka ekonomiska bekymmer han kommer att få kämpa med. Jag kan säga herrarne, att en stor del af lärarne lefva ytterst tarfligt och kämpa dock med syära ekonomiska förhållanden, hvilka kunna uppehållas endast derigenom, att fordrings-egarne hafva tålmod och icke pressa dem för hårdt. Och nog behöfva de då väl det lönetillskott af 500 kronor, som de hittills fått uppbära.

Nu kan man visserligen säga, att endast sådane borde gifva sig in på lärarebanan, som sjelfva kunde bekosta sin lärokurs. Men förutom att väl äfven dessa böra få ränta och amortering på det kapital, som de i sina studier insatt, så vore skolan sjelf mycket att beklaga, om så skedde. Det lider nemligen intet tvifvel, att en stor del af de grundligaste och bäste lärarne utgått från mindre bemedlade hem, så att de måst låna sig fram för att nå det mål, till hvilket de sträfvat.

Jag ber därför kammaren taga frågan i allvarligt öfvervägande, innan den beslutar afslag för Kongl. Maj:ts proposition. Jag säger om igen: för min personliga del skall jag nog icke komma att märka, om jag har 250 kronor mer eller mindre; men jag vet, att flertalet lärare skola, genom att beröfvas sitt lönetillskott, råka i stora svårigheter.

Jag förstår mycket väl, att i synnerhet nu inom denna kammaré gör sig gällande en anda af sparsamhet. Men herrarne kunna ju icke tvinga lärarne att låta bli förvärfva sig sitt nödtorftiga bröd. Hvad de icke kunna få af staten, det *måste* de skaffa sig på sidan om skolan, och derifrån torde ingen kunna hindra dem. Men huru vida skolan sjelf skall vinna eller förlora derpå, det öfverlåter jag åt herrarne att bedöma.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herrar *Elowson* och *Smith* instämde i detta yttrande.

Herr Hörnfelt: Då jag varit med om statsutskottets förslag, torde kammaren tillåta mig att med några ord angifva de skäl, som förmått mig att biträda detsamma.

Ang. anslag
till löneför-
bättring vid
de allmänna
läroverken.

(Forts.)

Ang. anslag
till löneför-
bättring vid
de allmänna
läroverken.

(Forts.)

Såsom herrarne torde erinra sig, framstälde Kongl. Maj:t vid 1882 års riksdag proposition om löneroglering åt elementarlärarne, uppgående till ett belopp af 673,950 kronor, hvilken proposition Kongl. Maj:t hufvudsakligen hade fotat på en af Kongl. Maj:t tillsatt komités utlåtande. Denna komité hade tagit hänsyn till andra embets- och tjänstemäns löneförhållanden och sökt komma till ungefär sådana belopp, som stode i öfverensstämmelse med dessas löner, samt ansåg, att nämnda belopp skulle erfordras för att lärarne skulle komma i samma ställning som öfrige embets- och tjänstemän. Kongl. Maj:ts berörda proposition blef emellertid icke af Riksdagen bifallen, utan beloppet nedsattes till hälften eller 336,975 kronor på grund deraf att man ville afvakta Kongl. Maj:ts proposition om organisation af läroverken, och om denna proposition ginge i den riktning, att en förhöjning af terminsafgifterna skulle ega rum, trodde man sig på detta sätt kunna få upp beloppet till 673,950 kronor. Då Kongl. Maj:t redan 1882 ansåg denna summa erforderlig för att lärarne skulle komma i samma ställning som öfriga embets- och tjänstemän, men denna summa nedsatts till hälften, tilltrorde jag mig icke inom utskottet kunna tillstyrka afslag på Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, i synnerhet som jag visste, att Kongl. Maj:t till nästa riksdag ämnade inkomma med proposition om omorganisation af elementarläroverken, hvarvid Riksdagen kunde bedöma huru vida lönebeloppen voro för höga eller för låga. Jag tror derfor för min del, att, om Riksdagen såsom herr Pehr Pehrson yrkat, nu skulle rent afslå den Kongl. propositionen på grund af den omständigheten, att man vill hafva en generel löneomsättning för alla tjänstemän, så väl lärare som andra, man begår en orätt emot elementarlärarne. Jag föreställer mig, att, då Riksdagen just nu i år lemnat anslag till så improduktiva ändamål som redan skett, man med skäl kan säga, att det vore orättmätigt att nu vägra beviljande af den af Kongl. Maj:t begärda, här ifrågavarade summan. Med detta anslag tror jag staten kan vinna åtminstone något igen, hvaremot åtskilliga andra här beviljade anslag icke kunna i detta hänseende medföra ringaste fördel. Man må vara huru sparsam som helst, så må man dock tillse att man handlar rättvist, och jag tror icke att man gör rätt uti att i betryckta tider taga ifrån de svagast aflönade den lilla skärf, som man en gång beviljat dem.

Jag ber att på dessa grunder få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Med herr Hörnfelt instämde herrar *Thestrup*, *Johnsson* i Thorsberg, *Bromée* och *Eriksson* i Myckelgård.

Herr Persson i Mörarp: Jag skall, herr talman, angifva några af de skäl, som ledt mig, då jag anmält min reservation emot denna punkt af utskottets hemställan. Mina åsigtter i denna fråga äro hvarken från i dag eller i går. Jag har så väl vid 1882 som

1883 årens riksdagar, då denna fråga förevarit, motsatt mig beviljande af det nu förevarande lönetillägget, på den grund, att Riksdagen så nyligen som 1874 reglerat elementarlärarnes löner och i de högsta lönegraderna lemnat dem ett lönetillägg af femtio procent emot hvad de förut hade, på det sättet att lärarne i lägsta lönegraden uppflyttades till närmast högre lönegrad. Äfven andra skäl föranleda mig att icke vilja bifalla utskottets föreliggande förslag, och det är den särskilda ställning, hvori dessa lärare befinna sig. Mig veterligen finnes det inga andra statens tjänstemän än dessa lärare, som åtnjuta 4 ålderstillägg. Icke heller finnas några andra statens tjänstemän, som åtnjuta en så lång semester som dessa lärare. Nu har man sagt, att, om man icke gifver dem det ifrågavarande lönetillägget, så tvingar man dem att syssla med andra göromål, hvarigenom skolan blefve lidande. Håri må väl ligga någon sanning, i synnerhet om de upptagas af dylika göromål, under den tid skolundervisningen pågår. Men det synes mig såsom om, då de åtnjuta hela sexton veckors semester, de under denna tid ganska väl skulle kunna ombesörja de bisysselsättningar, som de må hafva. Jag tror mig känna icke så få lärare, som haft sådana bisysselsättningar, hvarpå de icke obetydligt förtjenat, och särskildt föreställer jag mig att herr Waldenström i detta hänseende ej är ovetande. Och om kammarens ledamöter vilja draga sig till minnes, huru det tillgår åtminstone i våra småstäder, så tror jag vi skola finna, att de allra flesta elementarlärare der hafva icke obetydliga biförtjenster.

Ang. anslag till löneförbättring vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

På dessa skäl och då ingen lär kunna påstå, att tiderna nu äro dyrare än 1874, då löneförbättring beviljades elementarlärarne, ber jag att få yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan, i det att jag nu instämmer uti det af herr Pehr Pehrson gjorda yrkande.

I detta yttrande instämde herrar *Börjesson, Nilsson* i Skärhus och *Jönsson* i Gammalstorp.

Vidare anförde

Herr Wretlind: Man bör icke förundra sig öfver något, allra minst inom riksdagslifvet. Nog var den motion inom Andra Kammarerna, som gick ut på att genom en särskild bevillning beröfva tjänstemännen en del af de löner, som dem redan tillförsäkrats, att förvånas öfver, men jag måste erkänna, att den opposition, som nu uppstått emot fortsatt beviljande af lönetillägg åt elementarlärarne, ännu mycket mera förvånat mig. Jag åtnjuter icke någon annan lön af det allmänna än mitt arfvode såsom riksdagsman, men om jag jemför denna lön och den nytta, jag här gör därför, med elementarlärarnes löneförmåner och deras arbete, så måste jag bekänna, att jag riktigt skäms. Jag har alltid tyckt, att

Ang. anslag till löneförbättring vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

dess elementarlärare stå i en mycket sorglig ställning såsom statens tjänstemän. De kalkyler, som blifvit nyss gjorda af talaren på Gefle-bänken, tror jag ingalunda vara äfverdrifna. Tvärt om tror jag, att siffrorna i verkligheten ställa sig ännu sämre. Men jag vill icke inlåta mig vidare härpå. Faktum är emellertid, att, då en lärare kommer från studielifvet och inträder i tjänst, så är det ytterst sällan, som han får en ordinarie tjänst under de första åren. Det finnes till och med exempel på, att lärare fått under tiotal af år och derutöfver tjena såsom extra lärare, ehuru de varit kända såsom dugliga i sitt kall. Under sådana förhållanden är det klart, att de icke blott icke kunna afbetala något å sina skulder, utan i stället öka dem.

Det förefaller mig visserligen icke underligt, att de, som under dessa tryckta tider se det betryck och den nöd, som finnes på många ställen, vilja minska statens utgifter, men jag tror dock, att man genom att minska utgifterna på det sätt, som här ifrågasättes, endast åstadkommer att till det proletariat, som redan finnes inom landet, lägges ett ytterligare, så att man derigenom stjelper ännu mer utan att i något afseende hjälpa.

Det har af den siste talaren yttrats, att dessa lärare, i jämförelse med andra embetsmän, hafva fördelen att få åtnjuta en lång semester samt att de derunder kunna bereda sig biförtjenster. Jag tror emellertid, att, om man ser på verkliga förhållandet, åtminstone i de större och troligen äfven i de mindre städerna, så skall man finna, att dessa lärare så väl under som mellan terminerna genom extra arbete försöka öka sina inkomster för att debet och kredit skola gå ihop. Så är åtminstone förhållandet i Göteborg, ty der söka lärarne genom lektioner och arbete i privata skolor begagna sig af hvarje tillfälle i detta syfte, men det oaktadt är deras kamp för tillvaron tryckande och nedtyngande för dem. Men om en yngre eller extra lärare äfven på detta sätt kan förskaffa sig temligen goda inkomster, så äro de dock sällan tillräckliga för honom att gifva sig på, om icke den, med hvilken han gifter sig, kan bidra till familjens underhåll. Jag tror dock, att det hvarken för desse lärare sjelfva eller för den ungdom, som de hafva att handleda, är lämpligt, att de först och främst måste splittra sina krafter åt olika håll för att kunna existera och sedermera ändock icke kunna skaffa sig eget tak öfver hufvudet; ty ungarlslifvet medför åtskilliga faror och betänkligheter för alla stånd och detta enligt min tanke icke mindre för lärare än för andra. Jag tror dessutom, att den lösa ställning, ungarlslifvet medför, icke lämpar sig rätt väl med afseende på en lärares verksamhet och ställning. Derfor anhåller jag att på det varmaste få förena mig med dem, som yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Rydin: I likhet med den siste talaren har jag kommit till det slut, att det vore obilligt att neka gifva det anslag, hvarom

här är fråga. Det har visserligen påvisats, att elementarlärarnes löner under en viss tid blifvit förhöjda, och att Riksdagen i det fallet varit ganska liberal. Men om man jemför desse lärare med andra embetsmän och tager i betraktande sjelfva lärarekallets betydelse samt den aflönning och de biförtjenster, som dermed äro förenade, skall man finna, att lärarnes ställning är ganska underlägsen andra embetsmäns. Man skulle kunna räkna upp flere embetsmän, hvilkas verksamhet till viss grad väl kan sägas vara mekanisk. När de lemnat embetsrummet, behöfva de ej bereda sig för eller tänka på morgondagen, utan de äro blott upptagna på sitt embetsrum. De äro väl aflönade, och lärarne skulle vara ganska glade, om de hade sådana löner.

Vidare har nämnts, att lärarne hafva så lång semester. Ja, det är sant. Men om man tager i betraktande det mödosamma arbete, som är förenadt med lärareverksamhetens utöfning och i synnerhet med elementarlärarnes verksamhet, så skall man inse, att det för dem är ganska väl behöfligt att hafva längre semester än andra. Och dessutom, hvad är det som bestämmer semestern? Det är ungdomen sjelf, den omständigheten, att den behöfver ledighet de och de tiderna; och om man icke vill pressa ungdomen och göra den i förtid brådmogen, är det nödvändigt att göra uppehåll i undervisningen. Lärarne kunna således, med inskränkt semester aldrig så mycket, icke få bättre ställning eller lön, om man beräknar deras verksamhet i dagar och timmar.

Vidare har i afseende å elementarlärarne sagts, att de hafva en hel mängd biförtjenster. Ja, hvad det beträffar, kan man säga att man har sådana på alla platser i samhället, och Riksdagen sjelf har visat, att biförtjenster kunna stå tillsammans med ganska högt uppsatta platser genom att välja till fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret ganska högt aflönade embetsmän. Att under sådana förhållanden, och då man legaliserar sådana biförtjenster för så högt uppsatta personer som till exempel justitieråd, klaga öfver att lärarne äfven förskaffa sig biförtjenster, förefaller ganska besynnerligt.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på en annan sak — och detta är den viktigaste. Under nuvarande tid, då man anser lärarekallet hafva så stor betydelse för ungdomen, är det gifvet, att man måste på allt sätt söka verka derhän, att desse lärare med kärlek omfatta sitt kall. Men jag frågar, huru det är möjligt, att man hos personer, som befinna sig i omständigheter, hvilka under vissa förhållanden kunna betraktas såsom torftiga och som nedsätta deras arbetskraft, skall kunna vänta den sinnets lifaktighet och det glädigtiga mod, som fordras för att med framgång undervisa ungdomen. Det är *ungdomen* det är fråga om, det är den, på hvilken det ligger vigt, då vi betrakta lärarens ställning; det är ungdomen det gäller, då vi resonera om detta anslag. Vill man att ungdomen skall kärleksfullt omhuldas, vill man att lärarne genom intresse för sitt kall

Ang. anslag till löneförbättring vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

Ang. anslag till löneförbättring vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

skola uppfostra densamma till hvad ädelt och godt är och i öfrigt lemna en god undervisning, då må man se till att lärarne äro i den ställning, att de kunna bereda sig till en sådan undervisning och med kärlek omfatta sitt kall. Och hvad skall man i detta afseende säga, om Riksdagen afslår detta anslag, som den förut beviljat under många år, under det att en hel mängd embetsmän, hvilkas kall är jemförelsevis mycket betydelselösare och hvilkas verksamhet fordrar mycket mindre studier och mindre arbete, får hafva qvar sina löner. Äfven om vi jemföra lärarne med enskilda personer och se efter, hvilka löneförmåner desse hafva, skall alltid jemförelsen utfalla till nackdel för de förstnämnde. Likadant är förhållandet med lärarens ställning förr och nu. I forna tider kunde elementarlärarne i allmänhet sällan komma till den ekonomiskt goda ställning, att de kunde gifta sig. Men förhållandena voro då sådana, att de vanligen bildade sig till prester och fingo snart pastorat samt derigenom en betryggad framtid. Nu är denna framtid dem afskuren; de hafva ingen annan framtid än sin lärareverksamhet, och det är därför de särskilda ålderstilläggen äro af så stor vikt.

I följd af dessa förhållanden måste man medgifva, att, om man icke vill begå en orättvisa mot lärarne i jemförelse med andra embetsmän, man bör bevilja det nu ifrågasättande anslaget; och till följd deraf yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts förslag och utskottets hemställan.

Herr Liss Ol. Larsson: Jag skulle i mycket kunna instämma med den näst föregående talaren. Jag instämmer med honom bland annat i allt, som han yttrat till beröm för elementarlärarne, ty, så vidt jag känner, hafva de gjort sig förtjenta deraf. Således är det icke af någon ovilja mot denna lärarecorps, som jag reserverat mig mot beviljande af det anslag, som nu ifrågasättes till löneförbättring åt densamma, ty jag anser den hafva gjort sig förtjent af att omhuldats af staten, utan det är med hänsyn till landets nuvarande bekymmernessamma ställning.

Då Riksdagen år 1874 reglerade desse lärares löner, torde herarne komma ihåg, att det stod väl till inom landet, samt att dess ekonomiska ställning var sådan, att en dylik före den tiden kanske icke existerat. Derför beviljade också Riksdagen de belopp, som Kongl. Maj:t för genomförande af denna reglering föreslog, samt dessutom ett särskildt anslag att utgå för det löpande statsregleringsåret. Jag får säga, att om Kongl. Maj:t och Riksdagen under de förhållanden, som egde rum 1874, ansågo de löner, som då bestämdes för elementarlärarne, tillräckliga, så kan jag icke finna något skäl för att dessa samma löner under nuvarande förhållanden icke skulle vara tillräckliga utan denna förhöjning. Jag har redan förut under denna riksdag vid behandling af sju hufvudtiteln afgifvit en reservation mot de s. k. dyrtidstilläggen eller, såsom man kallade dem, lönetillägg. Det gälde då lönerna till kommerskollegii tjänste-

män. Man framhöll då i denna kammare, att det skulle vara en orimlighet att neka detta anslag, synnerligast då det gälde så få tjänstemän, och vi, som motsatt oss anslaget, blefvo äfven öfverröstade. Jag tröstade mig dock dermed, att då herr Ivar Månssons motion angående en särskild bevillning på alla tjänstemäns löner skulle komma före, så skulle alla tjänstemän träffas lika deraf. »Nej», sade då Andra Kammaren och Riksdagen, »det går icke an att sätta ned lönerna på det sättet, utan tjänstemännen skola hafva, hvad de nu hafva.» Då man nu kommer till detta anslag, så går det heller icke an, efter hvad man säger, att neka detta. Huru skall det då gå för sig att sätta ned dessa löner. För min del hade jag önskat att slippa tillgripa ett sådant medel och i stället, genom att understödja våra näringar och vår industri så att de bära sig, bereda oss tillfälle att aflöna våra tjänstemän med de löner de nu hafva utan någon afknappning. Men i stället för detta säger Riksdagen åt alla dessa industri- och näringsidkare: »I skolen spara samt lefva enkelt och anspråkslöst.» Under sådana förhållanden är det väl ej underligt, om äfven vi å vår sida tycka, att man borde kunna fordra detsamma af våra tjänstemän under dessa svåra tider, hvori vi kommit, men det synes man icke vilja gå in på. När, såsom jag redan nämnt, det var fråga om kommerskollegii tjänstemän, sade man, att intet då borde göras i detta hänseende, emedan de voro så få. När man sedan kom till herr Ivar Månssons motion, sades det, att ett sådant tillvägagående, som densamma afsåg, vore orätt, och slutligen, då det nu är fråga om detta lönetillägg åt elementarlärarne, säger man, att äfven dess indragande är orätt. Under sådana förhållanden frågar jag: huru skall man då bära sig åt? Skall man således aldrig kunna sätta ned embetsmännens löner? Följden häraf blir den, att under det embetsmännen få sitta med sina stora löner, så hänvisar man industri- och näringsidkare till svältkur. Detta anser jag vara orimligt, ty enligt min tanke borde man dela ljuft och ledt.

Då man hänvisat oss landtbrukare och näringsidkare till sparsamhet, torde det icke förvåna, om vi till tjänstemännen ställa samma uppmaning. De tjänstemän, man nu kan komma åt, äro väl endast få, men då man nu icke vidare kan komma åt andra, synes mig som om man borde begagna tillfället att komma åt dem man kan. Då nu den föreliggande frågan angår de tjänstemän, hvilkas löner reglerats å en tid, som torde vara kanske den bästa Sverige på länge sett, torde detta ytterligare tala för min åsigt. Dessa skäl hafva gjort, att jag reserverat mig mot den föreliggande punkten. Det är icke med nöje som jag gjort det, enär dessa nu ifrågavarande tjänstemän torde hafva gjort sig lika så förtjenta af sina löner som andra tjänstemän, men nöden har ingen lag, och då man, som sagdt, hänvisar andra till sparsamhet, kan jag icke finna annat än att man i sin ordning bör vara befogad uppmana tjänstemännen till detsamma. Här har man ett tillfälle, då sådant är möjligt. Jag

Ang. anslag till löneförbättring vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Ang. anslag
till löneför-
bättring vid
de allmänna
läroverken.

kan därför icke vara med om anslaget i fråga, utan förenar mig med dem, som yrkat afslag å den föredragna punkten.

Herrar *Tufwesson, Andersson* i Lyckorna, *Sundling* och *Åkerlund* instämde i detta yttrande.

Chefen för Kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Hammarskjöld*: Herr talman! jag hoppas af kammarens rättkänsla, att den icke skall vilja gå den väg den siste ärade talaren föreslog. Att straffa en del tjänstemän, emedan man icke kan komma åt de andra, det var det den ärade talaren ville göra, då han föreslog att besluta ett afdrag å lärarnes aflöning, oaktadt han erkände, att lärarne vore väl förtjente och att deras löner icke vore större än andra tjänstemäns. Detta är icke öfverensstämmande med billighet och rättvisa. Redan häri finner jag ett skäl, som talar mot den åtgärd, som af den ärade reservanten föreslagits. — Hvad nu lärarnes löneförmåner angår, så äro de af ett egendomligt slag. Det är svårt att jemföra elementarlärarnes löner med andra tjänstemäns löner, som äro fotade på andra grunder. Det är nemligen sant, såsom en talare yttrade, att elementarlärarne hafva fyra ålderstillägg, under det andra tjänstemän icke hafva mer än ett eller två sådana. Det kunde låta som om detta vore en stor fördel för lärarne. Det är dock icke afsedt att vara en fördel för dem. Skälet, att dessa fyra ålderstillägg finnas, är, att ett stort antal lärare erfordras och att de redan i unga år inträda i lärarekallet. De få derfor börja med en lön, som är jemförelsevis låg. Då lärarekallet i allmänhet är sådant, att en befordran från en lägre till en högre grad der icke kan ifrågakomma, så har man i stället ställt så till, att lärarne få börja med en lägre lön, som sedan under årens lopp i form af ålderstillägg växer. De fleste lärare stifta naturligtvis familj. Familjens underhåll och barnens uppfostran fordra ökade inkomster. Detta är anledningen till att man låter lärarnes löner så småningom växa mot hvad de få att börja med. Deraf förklaras de fyra ålderstilläggen, som icke äro att betrakta såsom någon särskild förmån för lärarne i jemförelse med andra tjänstemän. En fördel hafva emellertid lärarne framför andra tjänstemän, nemligen den långa ferietid, de årligen åtnjuta. Dessa ferier äro emellertid icke inrättade för lärarnes skull, utan för lärjungarnes. Man har ansett det icke vara nyttigt för lärjungarne att läsa hela året eller för stor del af året. Då staten icke har någon sysselsättning för lärarne, då lärjungarne icke undervisas, så åtnjuta lärarne under tiden ferier. Sålunda får detta icke betraktas såsom någon särskild ynnest åt dem. Nu säger man, att lärarne kunde använda denna tid att förtjena sig något. Detta är till en viss grad sant. Det slag af förtjenst, som hufvudsakligen skulle komma i fråga, vore den för ferieläsning. Det är visserligen ett system, som begagnats af lärarne för att dermed öka sina inkomster, och som någon gång kan vara nödvändigt äfven för lär-

jungarne, men som ingalunda är att rekommendera såsom allmänt, ty hvad blefve följden häraf? Följden blefve just hvad man velat undvika, nemligen att läsningen komme att utsträckas till en stor del af året, hvilket skulle inverka menligt på pojkarne. Om man nu betalar lärarne för dåligt och hänvisar dem att genom ferieläsning skaffa sig biförtjenster, så nödgas man lärarne att söka förmå lärjungarne att hos dem söka ferieundervisning. Men ett sådant missbruk från lärarnes sida bör väl af vederbörande söka förhindras, så att det ej må komma att inrota sig.

Hvad angår lärarnes ekonomiska ställning, så är den af andra talare så utvecklade och beskrifven, att jag icke torde behöfva sysselsätta mig dermed. Man har nämnt, att lärarne kunde skaffa sig åtskilliga biförtjenster. Jag har redan erkänt, att detta kan ske, men om det sträcker sig för långt, blir det till skada för läraren, och då blir hans undervisning slapp och dålig. I allmänhet har det också visat sig, att, om lärarne såsom bisysselsättning kasta sig på andra mera lönande yrken, såsom att blifva köpmän, fabrikanter o. s. v., så förlora de hågen för skolläsning och blifva mindre dugliga lärare. Att ställa så till, att lärarne komma att så förfara, tror jag icke vara välbetänkt eller önskvärdt.

Det har redan blifvit nämnt, att Kongl. Maj:t år 1882 framlade för Riksdagen förslag till definitiv löneroglering för elementarlärarne, hvilket förslag var uppgjort af en särskild därför tillsatt komité. I detta förslag ingick äfven, för att få nödiga medel, åtminstone till en del, höjande af terminsafgifterna för dem, som åtnjöto undervisning i skolorna. Riksdagen afslog förslaget beträffande terminsafgifternas höjande och beviljade hälften af det belopp, regeringen begärt till löneförbättring åt lärarne, hvilket anslag sattes på extra stat. År 1883 var frågan åter föremål för debatt och omröstning inom denna kammare, som då genom votering beviljade det lönetillägg, som 1882 beviljats, fast på extra stat. Under de följande åren, 1884, 1885 och 1886, var samma fråga å nyo före i Riksdagen, och Andra Kammaren beviljade fortfarande samma extra anslag utan debatt och omröstning. Hvarför har nu detta anslag stått så länge på extra stat, skulle man kunna fråga. Jo, därför att Riksdagen uttalat sin önskan att få ett nytt förslag till organisation och definitiv löneroglering för elementarläroverkens lärare. Det torde vara kammaren väl bekant, att vid januari-riksdagen framlades också ett sådant förslag, men att det icke kunde behandlas, emedan denna riksdag upplöstes. Jag beklagar, att det icke ansetts lämpligt att nu åter komma fram med detta förslag. Jag skulle gerna hafva gjort det, men jag måste erkänna, att, då tiden för denna riksdag borde göras så kort som möjligt, det icke var lämpligt att nu framlägga det. Som Riksdagen emellertid bör hafva de största garantier, att till nästa år förslaget kommer att framläggas, hemställer jag till Andra Kammarens sunda förstånd, om det kan vara skäl att nu, då detta anslag förekommer för sista gången, i sin nu-

Ang. anslag till löneförbättring vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

Ang. anslag
till löneför-
bättring vid
de allmänna
läroverken.

varande form, vägra dess godkännande, utan torde frågan om den definitiva löneregleringen för lärarne vid de allmänna läroverken böra tagas före vid 1888 års riksdag i sammanhang med den stora läroverksfrågan.

(Forts.)

Öfverläggningen var slutad. Med upptagande af de gjorda yrkandena framställde herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag; och förklarade herr talmanen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef likväl begärd och företogs i enlighet med följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 36:te punkten af utlåtandet n:o 8,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, är nämnda hemställan af kammaren afslagen.

Omröstningen utföll med 113 Ja och 72 Nej, och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 37 och 38.

Biföllos jemväl.

Punkten 39:

Ang. anslag
till ny bygg-
nad för nya
elementar-
skolan.

Till uppförande af nybyggnad för nya elementarskolan i Stockholm å en kronan tillhörig tomt i kvarteret Edelman mindre, i hufvudsaklig enlighet med af öfverintendentsembetet uppgjorda ritningar, hade Kongl. Maj:t äskat 449,000 kronor samt föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva, att af denna summa ett belopp af 200,000 kronor finge under år 1888 utgå af befintliga reservationer å anslagen till allmänna läroverken.

Utskottet hemställde emellertid, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning ej måtte vinna Riksdagens bifall.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Lovén: Herr talman! Mine herrar! Vid det extra plenum, som denna kammare i går afton höll i en annan plenisal, yttrade kammarens ärade ålderspresident i sitt vackra och väl funna föredrag några ord om »den outslitliga skolfrågan». Då jag nu går att något beröra denna »outslitliga» fråga, skulle jag önska att tillika kunna frammana en fläkt af den välvilliga sinnesstämming, som vid gårdagens extra aftonplenum gjorde sig gällande. Jag kunde nemligen då hoppas, att det skulle anses mindre förmätet, än det må hända nu förefaller, då jag vid slutet af mitt anförande kommer att framlägga förslag till en proposition, som icke ens har understöd af någon reservant inom utskottet.

Innan jag går att skärskåda de skäl, på hvilka utskottet byggt sin hemställan om afslag på Kongl. Maj:ts proposition, skall jag bedja att få kasta en mycket hastig återblick på nya elementarskolans historia.

Vid detta århundrades början befann sig det svenska undervisningsväsendet i en stark brytningsperiod — brytningen mellan den gamla klassiska och den moderna bildningsriktningen. En följd af denna brytning blef tillsättande af 1825 års uppfostringskomité, hvilken bland sina medlemmar inneslöt sådana män som Geijer, Tegnér, Berzelius, Hans Järta m. fl. Frukten af denna komités arbete och betänkande blef *nya elementarskolan*, som inrättades år 1828. Tills vidare lefde hon på extra ordinarie stat, men 1849 flyttades hon på ordinarie stat; och vid 1853—1854 års riksdag beviljade Riksdagen 75,000 kronor till uppförande af ett läroverkshus för denna skola, hvarvid statsutskottet i sitt betänkande uttryckligen betonade att skolordningens allmänna föreskrifter om lärohusens byggnad och underhåll *icke* äro tillämpliga på nya elementarskolan.

Nya elementarskolans uppgift blef redan från början att vara en profskola. Hon skulle bland annat inom sina murar innesluta både en klassisk och en modern (real) bildningslinje. Hon har också, i hvad på henne berott, sökt att verka för detta mål. Om det sätt, hvarpå hon lyckats uppnå det, säger den nuvarande ecklesiastikministern följande: »Det bästa beviset för gagnet af en anstalt af nu berörda slag torde emellertid nya elementarskolans egen historia vara. Ty onekligt är, att vårt skolväsen genom dess verksamhet erhållit många lifvande impulser, som blifvit till nytta både på undervisningssättets, disciplinens och lärobokslitteraturens områden.» Jag skall icke upptaga tiden med att närmare belysa dessa ord, jag skall blott framhålla, att endast på lärobokslitteraturens område har nya elementarskolan åstadkommit ett så storartadt arbetsresultat, att under de gångna 59 åren 154 läroböcker utgifvits i 334 upplagor. Bland dessa läroböcker befinna sig sådana verk — det torde kunna intressera de skolmän, som finnas här i kammaren — som Almqvists svenska språklära, Oldes franska grammatika, Pallins historiska läro-

Ang. anslag
till ny byggnad
för nya
elementarskolan.

(Forts.)

Ang. anslag
till ny bygg-
nad för nya
elementar-
skolan.
(Forts.)

böcker och Calwagens läroböcker i moderna språk, hvilka arbeten under olika perioder, hvart och ett inom sitt område, fullständigt beherskat undervisningen vid våra högre läroverk. Blott på detta område har således nya elementarskolan utöfvat en betydande verksamhet.

Det skulle för nya elementarskolans vänner hafva varit kärt, om i det omdöme, som i föregående få ord blifvit fäldt af chefen för ecklesiastikdepartementet, också influtit något mera, som kunnat visa denna skolas betydelse. Men då så icke har skett, skall jag be att få nämna två områden af vårt högre skolväsens utveckling, inom hvilka nya elementarskolan med framgång verkat. Det ena området är det skolhygieniska. Såsom bekant har skolhygienien på de senare åren fått ett stort insteg i vårt skolväsen. Den första svenska skola, som införde läkareundersökning af lärjungarne, var nya elementarskolan, och just på grund af de undersökningar, som skedde 1862, gjordes ganska betydliga ändringar i skolans program och undervisningssätt. På detta område har det således återigen varit nya elementarskolan, som gått i spetsen. Men sin vackeraste uppgift har nya elementarskolan haft i striden angående latinfrågan. Jag vill nu icke indraga denna fråga i diskussionen. Men om så mycket torde jag få erinra, att denna kammars majoritet städse uttalat sig för latinets framflyttande inom skolan. Frukten af det reformarbete, som fortgått från århundradets början, har i det nu antydda afseendet blifvit, att latinundervisningen för det närvarande inträder först med fjerde klassen.

Nya elementarskolan har alltid haft på sitt program latinundervisningens sena inträde, nemligen först i femte klassen. Enligt 1859 års skolordning började, såsom herrarne veta, latinundervisningen i andra klassen, men vid 1873 års riksdag framlade regeringen ett förslag till reform inom undervisningen vid statens skolor, hvori bland annat föreslogs, att latinstudiet skulle börja först i fjerde klassen. Vid den långvariga och sakrika diskussion, som inom Riksdagen följde i anledning af detta reformförslag, åberopade då varande chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Wennerberg, för nämnda förändring tvenne auktoriteter, en teoretisk, nemligen Madvig, och en praktisk, nya elementarskolan. Som bekant, biföllo båda kamrarna förslaget, och kammaren finner således, att Riksdagen vetat att taga vara på frukterna af nya elementarskolans verksamhet. Det särskilda utskott, som vid den nämnda riksdagen behandlade undervisningsfrågan, hemställde i 26:te punkten af sitt betänkande, »det Riksdagen måtte för sin del besluta, att nya elementarskolan i Stockholm bibehölles med oförändrad lärarestat», och i den motivering, som föregick nämnda hemställan, säger utskottet: »och anser utskottet derjemte för undervisningsväsendet gagneligt, att i landet finnes åtminstone ett högre elementarläroverk, som ej är inrättadt på samma sätt som de öfriga, och i hvilket undervisningen kan ordnas med större frihet.» Så talade Riksdagen då, men huru talar

den nu? Nu ser det nästan ut, som om denna skola knappt skulle få existera.

Då jag nu öfvergår till de af utskottet anförda skäl för afslag å Kongl. Maj:ts proposition, hvilka skäl knappt upptaga mer än en sida af utskottsbetänkandet, finner jag, att utskottet »ingalunda vill förneka vigten af att i elementarundervisningen anställa prof med olika metoder», men att utskottet tänkt sig, att en statens profskola skulle kunna ordnas vid ett enskildt läroverk. Mot denna utskottets dröm — jag måste kalla det så — vill jag på det bestämdaste protestera, ty näppeligen kan ett enskildt läroverk lemna de garantier för framtida bestånd, som oundgängligen böra vara fyllda, innan man ens kan tänka på ett dylikt förslags genomförande. Jag har vuxit upp i hufvudstaden och under min icke allt för långa lifstid sett flera enskilda läroverk blomstra upp, blekna och dö. Det har varit en eller två kraftiga män, som uppburit dem, och då dessa personer gått bort, hafva skolorna fallit med dem. Så komme det äfven att gå nya elementarskolan, om hon öfverflyttades till något privat läroverk. De två privatskolor, som här i hufvudstaden skulle kunna tänkas såsom underlag, hafva dessutom i så hög grad från statens läroverk afvikande organisationer, att man icke på allvar torde vilja ifrågasätta, att till något af dem förlägga en statens profskola.

Jag finner vidare att utskottet fäst sig vid att omsorgen för lokalerna skulle vara en kommunens angelägenhet. Ja, detta är en ömtålig fråga, isynnerhet under närvarande förhållanden. Men jag vill ännu en gång påpeka, att Riksdagen sjelf mer än en gång sagt, att denna skola borde uppehållas såsom en statsinstitution. Hvarför skulle Riksdagen nu frågå denna åsigt? Alla veta dessutom, att Stockholms stad väl sörjt för sin ungdoms undervisning. Staden har i början af detta år beviljat mer än en million kronor för uppförande af två nya läroverkshus. Mindre bekant torde det deremot vara — jag har uppgiften af nya elementarskolans rektor — att icke mindre än 13 % af denna skolas lärjungar under sistlidna vårtermin voro mantalsskrifne utom Stockholm. Kammarern torde således finna att denna skola uppsökes icke uteslutande af hufvudstadens barn.

Slutligen anför utskottet ett skäl för sitt afstyrkande, som äfven jag måste gilla, nemligen den stora kostnad den ifrågasatta nya byggnaden skulle kräfva. Den utgör nemligen 449,000 kr., hvori icke ingår värdet af den tomt, som skulle användas. Jag instämmer i allo med utskottet deri, att denna kostnad, inberäknadt tomtvärdet, är så hög, att det verkligen kan ifrågasättas huruvida man, särskildt med hänsyn till de nu rådande tryckta ekonomiska förhållandena, kan underkasta sig densamma — den skulle, fördelad på 300 lärjungar, fordra en byggnadskostnad af 2 till 3,000 kr. för hvarje lärjunge.

Då jag för min del sålunda på grund af den dryga kostnaden icke kan tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning, hade jag

Ang. anslag
till ny bygg-
nad för nya
elementar-
skolan.

(Forts.)

likväl önskat att utskottet angifvit någon utväg till lösning af denna angelägna och ömtåliga fråga. Då emellertid ej så skett, må det tillåtas mig att i sådant syfte framlägga ett förslag.

Såsom vi veta, har nya elementarskolan sin lokal vid Hötorget å en kronan tillhörig egendom, hvilken innefattar en fullt tillräcklig skolgård. Å denna tomt och i rät vinkel med skolans nuvarande byggnad ligger en vagnshuslänga, för det närvarande upplåten till förvaring af en del vagnar för kongl. hofstallets räkning. I Kongl. Maj:ts proposition om uppförande af nytt riksdagshus m. m. finner jag värdet af denna vagnshuslänga vara uppskattadt till 25,000 kronor. — ett jämförelsevis obetydligt belopp. Det förefaller mig som om denna vagnbodslänga kunde få försvinna och platsen tagas i anspråk för ett högre ändamål — jag menar — för nya elementarskolans behof. Detta kunde fyllas antingen genom en tillbyggnad till det nuvarande skolhuset eller derigenom att en fristående byggnad, inrymmande en del för skolan behöfliga lokaler, uppfördes på den nu åsyftade platsen.

På grund af hvad jag nu anfört anhåller jag att herr talman-
nen ville framställa proposition på följande förslag:

»att Riksdagen med afslag å Kongl. Maj:ts förvarande framställning behagade i skrifvelse till Konungen anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för en kommande Riksdag framlägga förslag om ny- eller tillbyggnad för nya elementarskolans behof på den af skolan nu använda tomt i kvarteret Beridarebanan.»

Herr Jonsson i Hof: Jag hade trott, att utskottets afstyrkande hemställan i denna punkt icke skulle behöfva något särskildt försvar. Då nu emellertid ett nytt förslag blifvit framställt, finner jag mig föranlåten uttala min öfvertygelse, att Riksdagen icke gerna kan gå in på detsamma.

Utskottet har varit af den åsigt, att den rol ifrågavarande profskola spelat, numera icke är af den betydelse den förut kan hafva varit och att man derfor icke bör uppoffra några nämnvärda summor för underhållande af lokal till densamma. Utskottet har ansett att antalet lärjungar skulle kunna begränsas och skolans inredning så till vida ändras, att den förr till gymnastik begagnade, men numera öfvergifna, endast till tambur använda, lokal på nedra bottnen, anordnas till skolsal, hvarföre tekniska hinder visat sig icke möta. På detta sätt skulle tillräckligt utrymme kunna beredas i den nuvarande skollokalen för åtminstone 200 lärjungar, om man nemligen nöjer sig med att gymnastiklokalen ligger utom skolan, hvilket icke bör medföra någon synnerlig olägenhet efter den erfarenhet, man härutinnan gjort från andra läroverk.

Till dessa utskottets skäl för sitt afstyrkande har jag att lägga ytterligare ett, äfven af skolmän accepterat, nemligen att man ansett planen för den ifrågasatta nybyggnaden högst olämplig så tillk

vida, att byggnaden skulle komma att vetta åt en starkt trafikerad gata, och undervisningen sålunda blifva mer eller mindre störd af det utanför lokalen rådande bullret.

Jag yrkar, såsom sagdt, bifall till utskottets hemställan.

Herr P. A. Siljeström: Jag har icke mycket att tillägga, fast mer icke något, efter herr Lovéns anförande. Jag väntar naturligtvis icke något praktiskt resultat för den nya elementarskolan af det förslag han framställt; men då möjligen något kan vara att vinna dermed, vill jag förena mig deri, under uttalande af den önskan, att denna kammare och Riksdagen icke måtte taga sin hand från denna skola, som med skäl kan sägas hafva utöfvat ett välgörande inflytande på vårt skolväsen och hvars rol ingalunda är utspelt.

Till den kraft och verkan det kan hafva anhåller jag alltså om bifall till herr Lovéns förslag.

Häruti instämde herrar *Key* och *von Friesen*.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen gifvit proposition på hvarterdera af de båda yrkanden som framstälts, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 40—52.

Biföllos.

I *punkten 53* hemställde utskottet att Riksdagen måtte:

a) utan godkännande af ett af Kongl. Maj:t framlagdt förslag till aflöningsstat för institutet för blinda, bestämma, att aflöningsarna vid institutet skola, beräknade för helt år, under år 1888 utgå enligt följande grunder, nemligen:

arfvode till direktor	kr. 4,000: —
» » 4 lärare, 1,500 kronor för hvarje	» 6,000: —
» » 6 arbetslärare och lärarinnor, 1,000 kronor för hvarje.....	» 6,000: —
» » en gymnastiklärare	» 900: —
för musikundervisning	» 900: —
» en räkenskapsförare och sekreterare	» 500: —
» läkare och sjukvård	» 1,200: —
» vaktmästare och portvakt jemte vårdare och tjänstepersonalen, tillsammans	» 3,000: —

b) medgifva att direktor och två ämneslärare samt tre arbetslärare och lärarinnor vid institutet må under år 1888 tillgodonjuta

Ang. anslag till ny byggnad för nya elementarskolan.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny aflöningsstat för blindinstitutet.

Ang. ifrågasatt ålderstillägg enligt samma grunder som för år 1887 bestämts, nemligen direktor och de två ämneslärarne med 500 kronor hvar samt de öfriga med 250 kronor hvar; och

(Forts.)

c) med bifall till hvad i mom. a) och b) föreslagits, utöfver blindinstitutets ordinarie anslag å 21,000 kronor, på extra stat för år 1888, för beredande af medel till de utgifter, som i nämnda två moment omförmälas, anvisa anslag af dels 20,450 kronor till arfvoden och dels 2,250 kronor till ålderstillägg, eller tillhopa 22,700 kronor.

Mom. a) och b)

Biföllos.

Efter föredragning af utskottets under mom. c) gjorda hemställan anförde:

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammarskjöld: Utskottet har föreslagit och kammaren under mom. a) och b) medgifvit, att en lönestat skulle få tillämnas, som för 1888 med 2,087 kronor 50 öre öfverstiger den nuvarande, äfvensom att ålderstillägg skulle få utgå för år 1888 med 2,250 kronor. Lägger man tillhopa dessa summor, gör det tillhopa 4,337 kronor 50 öre. Sedan har utskottet föreslagit att det nuvarande anslaget till blindinstitutet skulle ökas med 1,700 kronor. Huru man nu med dessa skall kunna bestrida de med 4,337 kronor 50 öre ökade utgifterna är mig icke rätt klart. Här måste något missförstånd hafva egt rum. Detta påpekades också inom Första Kammaren, hvilken ock, på derom väckt förslag och framställd proposition, höjt nuvarande beloppet, 21,000 kronor till 25,300 kronor, på det att siffrorna må gå ihop; och hemställer jag för den skull, huru vida icke kammaren ville finna skäligt att göra sammaledes.

Herr talmannen lät härefter uppläsa Första Kammarens i ämnet fattade beslut, hvilket, enligt ankomsten protokollsutdrag var af följande lydelse:

»att, vid bifall till hvad i mom. a) och b) föreslagits, utöfver blindinstitutets ordinarie anslag å 21,000 kronor, på extra stat för år 1888, för beredande af medel ej mindre till de aflöningar och ålderstillägg, som i nämnda två moment omförmälas, än äfven för öfriga utgifter till uppehållande af blindinstitutets verksamhet, anvisa ett anslag af 25,300 kronor.

Ordet lemnades härefter till

Herr Jonsson i Hof, som yttrade: Det är på sätt och vis riktigt, att ett slags misstag blifvit begånget af utskottet, men ett

misstag, som torde vara förlåtligt, emedan det är omöjligt att förstå af den kongl. propositionen, att det skulle satts i fråga något annat än som tillstyrkts af utskottet. Nu har det emellertid visat sig, att det behöfves ett belopp af 2,600 kronor utöfver det utskottet tillstyrkt för flyttning af blindinstitutet från den gamla till den nya lokalen. Och för att då undvika att kamrarna skola fatta olika beslut, så att en gemensam votering skall blifva nödig, så tror jag det vore klokast att fatta samma beslut som Första Kammaren, enligt hvilket anslaget höjes till 25,300 kronor. Jag skall således tillstyrka bifall till Första Kammarens beslut.

Ang. ifrågasatt
ny aflönings-
stat för blind-
institutet.
(Forts.)

Vidare anfördes icke. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, beslöt kammaren biträda Första Kammarens ofvan intagna i fråga om förevarande moment fattade beslut.

Punkterna 54—56:

Biföllos.

Punkten 57:

Till understöd åt det i Jerfsö socken inrättade sjukhem för spetelske, under i statsrådsprotokollet omförmälda vilkor, hade Kongl. Maj:t äskat ett anslag af 7,500 kronor, eller samma belopp som förut under flera år beviljats.

Ang. anslag
till sjukhemmet
i Jerfsö för
spetelske.

Vidare hade herrar *F. Berglöf, O. Jonsson* i Hof m. fl. i en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 11), under åberopande af innehållet i en af dem m. fl. i sistlidne januari månad väckt motion (n:o 125), föreslagit, det Riksdagen ville besluta anslå:

dels för utvidgning af spetelskesjukhemmet i Jerfsö och för anskaffande af nödiga utredningspersedlar, för en gång, 16,000 kronor. att utgå under år 1888; och

dels till de sjukas underhåll och vård 18,000 kronor årligen från och med år 1889.

Utskottet hemställde under denna punkt, »att Riksdagen, med afslag å ofvannämnda motion, må bifalla Kongl. Maj:ts förevarande framställning och således för år 1888 bevilja ett extra anslag af 7,500 kronor till understöd åt sjukhemmet i Jerfsö socken, under vilkor att 4,000 kronor dertill af landstinget anvisas för samma år, och att spetelske sjuke äfven från andra län än Gefleborgs vardas till vård å anstalten mottagne, så långt utrymmet derstädes sådant medgifver.»

Efter föredragning häraf begärdes ordet af

Herr Jonsson i Hof, hvilken emot utskottets hemställan anmält sin reservation och nu anförde: Såsom motionär och reservant

Ang. anslag
till sjukhemmet
i Jersjö för
spetelske.
(Forts.)

inom utskottet är det naturligt, att jag anser mig föranlåten att uppträda mot det beslut, hvartill utskottet kommit, och göra ett annat yrkande.

Samtliga riksdagsmän inom länet hafva i form af motion upptagit en hemställan, som landstinget gjort till Kongl. Maj:t och hvartill medicinalstyrelsen äfven tillstyrkt bifall. Detta förslag afser två anslag; det ena ett bestämdt anslag af 16,000 kronor; det andra ett förhöjdt årsbidrag till de sjukas underhåll och vård af 18,000 kronor, att utgå först från och med år 1889. Nu har Första Kammaren bifallit den förra delen af motionen eller det begärda anslaget å 16,000 kronor för utvidgning af sjukhemmet och jag skall också göra yrkande om bifall härtill, men dessförinnan anser jag mig böra meddela kammaren åtskilliga upplysningar rörande behovet af denna utvidgning.

Den sjukdom, för hvilken detta sjukhem blifvit uppfördt, är måhända den allra svåraste, hvarför människoslägtet är utsatt. Den släpper icke sitt offer, utan tager bitvis af kroppen, tills man slutligen kan säga, att knappast en half människokropp finnes kvar. Den är äfvenledes smittosam, åtminstone så till vida att den visar sig benägen att fortplantas inom samma familj och det har på senare tider antagits, att den äfven smittar genom beröring, när den kommit till ett visst stadium. Med anledning häraf är det tydligt, att isolering af den sjuke är den allra viktigaste åtgärd man kan vidtaga för att inskränka sjukdomens verkningar. Och när nu utrymmet i sjukhemmet på långt när icke förslår att hysa de många sjuklingar, hvilka inlemnadt ansökan om inträde, synes det vara af största vikt, att åtminstone byggnadsanslaget så fort som möjligt beviljas.

Jag skall nu söka visa af hvilken stor betydelse det är att isolera dem, som äro behäftade med denna sjukdom. År 1804 upptäcktes det första fallet af spetelska i Helsingland. Sedermera steg antalet sjuke, så att det 1874 uppgick till 121, men nedgick deretter, så att det 1886 var endast 76. Nu är emellertid förhållandet att denna sjukdom finnes icke allenast inom Helsingland, utan den har uppträdt äfven inom åtskilliga andra provinser, bland annat i Westernorrlands län, Kopparbergs samt Göteborgs och Bohus län. Det kan också hända att den finnes på långt flere ställen än man nu känner, ty det är högst få läkare, som förstå att bedöma denna sjukdom, emedan den gjort sig känd endast på vissa ställen och först under detta århundrade. Att samhället icke bör försumma att göra allt hvad som göras kan för att hämma sjukdomen och slutligen utrota den, derpå har Norge gifvit oss ett talande bevis. Der hafva ofantliga penningssummor offrats för anskaffandet af tillräckligt rymliga lokaler för de sjuka och det har till och med i lag stadgats, att sådana sjuka skola hysas och vårdas.

Jag tror icke att jag vidare behöfver uppehålla mig vid denna fråga, ty det som redan blifvit meddeladt torde vara nog för att sätta kammaren i tillfälle att kunna bedöma behovet af nybygg-

nadsåtgärden. Jag slutar därför med att yrka bifall till samma beslut som Första Kammaren fattat i denna fråga och hvilket lyder sålunda: »att Riksdagen ville dels för år 1888 bevilja ett extra anslag af 7,500 kronor till understöd åt sjukhemmet i Jerfsö socken, under vilkor att 4,000 kronor dertill af landstinget anvisas för samma år och att spetelske sjuke äfven från andra län än Gefleborgs varda till vård å anstalten mottagne, så långt utrymmet derstädes sådant medgifver, och dels för utvidgning af spetelske-sjukhemmet i Jerfsö och för anskaffande af nödiga utredningspersedlar anslå för en gång 16,000 kronor att utgå under år 1888.»

Ang. anslag
till sjukhemmet
i Jerfsö för
spetelske.
(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Key: Jag skall be att på det allra lifligaste få yrka bifall till det af herr Olof Jonsson väckta förslaget.

Att det här gäller ett verkligt statsintresse synes mig medicinalstyrelsen i sin utredning af denna fråga hafva så fullkomligt som möjligt ådagalagt. Det gäller en sjukdom, som är ett bland de mest förfärliga plågoris, som någonsin hemsökt menskligheten. Den har icke så stor omfattning, men är ohygglig, der den förekommer. Ju mera det blifvit oss klart att denna sjukdom är smittosam, desto mera kunna vi hoppas att genom kraftiga åtgärder kunna bekämpa den och jag vågar nästan säga småningom utrota den. Den omständigheten att den i vårt land förekommer mest i Helsingland bör icke föranleda dertill, att det blir beroende på detta landskaps beredvillighet eller godtycke att hvad som kan och bör göras verkligen blir gjordt. Den förekommer, såsom vi veta, äfven i Jemtland, Ångermanland, Medelpad och Dalarne äfvensom i Bohuslän och hvarhelst ett sjukdomsfall uppstår, kan det blifva en hård, hvarifrån sjukdomen sedan utbreder sig vidare. Det första fallet af denna sjukdom inträffade, såsom vi nyss hört, år 1804 i Helsingland, och derifrån hafva vi hela dess spridning i Norrland. Det är för bekämpande af sjukdomens utbredning af ytterst stor vigt att isolera de sjuke. Från Norge hafva vi en lofvande erfarenhet i detta hänseende.

Af de nu föreliggande haudlingarne finner man äfven, att sjukdomen i Norrland aftagit inom de socknar, der man träget anlitat sjukhuset, men tilltagit inom de kommuner, der man icke gjort det. Under sådana förhållanden anser jag det vara af vigt att så snart som möjligt sätta sjukhuset i tillfälle att kunna verka i det omfång, att det något så när motsvarar behovet, hvilket det nu icke gör, och i det skick, att det kan verka så fördelaktigt som möjligt och göra lifvet för dessa olyckliga sjuka så drägligt, som med ett sådant gräsligt lidande är möjligt.

Mine herrar! Jag får på det varmaste uppmana eder att bifalla det af herr Olof Jonsson framställda yrkandet.

Häruti instämde herrar *Larson* i Tullus, *Lovén*, *Dahl*, *Wretling*, *Westerberg*, *Nyström* och *Janson* i Carlshed.

Ang. anslag
till sjukhemmet
i Jersjö för
spetelske.
(Forts.)

Herr Petersson i Runtorp anförde: Af utskottets motiv för sin hemställan synes, att utskottet icke hyst någon ovilja emot detta sjukhem eller visat obenägenhet mot dess upphjelpande med statsbidrag, utan endast ansett det vara olämpligt, likasom det är ovanligt att Riksdagen på enskilda motionärers förslag beslöte i denna fråga, hvilken avancerat så långt, att den, efter att redan i oktober 1886 hafva inkommit till Kongl. Maj:t, för närvarande ligger under Kongl. Maj:ts pröfning. Riksdagen kan sålunda från Kongl. Maj:t vänta förslag i ämnet. Och huru viktigt det än är, att frågan snart afgöres, lärer väl ingen fara ligga uti, att man väntar dermed $\frac{1}{2}$ år, tills regeringen hunnit yttra sig i saken, hvilket synes desto nödvändigare, som föreliggande förslag afser två slags byggnader och Kongl. Maj:t väl bör få tillfälle att öfverväga, hvilken i detta fall är lämpligast. Dessutom, ehuru det torde vara riktigt, att staten till viss del lemna för ändamålet erforderliga bidrag, får man väl erkänna, att frågan egentligen är en kommunalangelägenhet, d. v. s. tillhör landstingen, hvartill kommer, att det icke synes vara rätt, att endast Gefleborgs län åligga kostnader för sjukhemmet, utan patienter från andra orter, hvilka nu ega rätt till kostnadsfri sjukvård derstädes, böra äfven bidra till kostnaderna.

Saken tål således väl vid att ytterligare skärskådas: och då uppskofvet ej behöfver utsträckas längre än till nästa riksdag, kan frågan väl anstå till dess, en åsigt, som delats både af afdelningen i utskottet och af utskottet sjelft.

På grund af hvad jag nu anført yrkar jag för närvarande afslag på motionärernas framställning och bifall till utskottets förslag.

Herr Berglöf: Den föreliggande frågan är af stor vikt och betydelse, icke blott för Gefleborgs län, utan för hela landet, ty denna sjukdom, som för närvarande finnes hufvudsakligast i Helsingland, har redan, såsom förut är sagdt, börjat visa sig i åtskilliga andra provinser, och om icke kraftiga åtgärder mot dess spridning vidtagas, skall man snart finna, att siffran på de sjuka äfven i dessa provinser kommer att betydligt växa. Den nästföregående talaren omförmålde, att man nu icke borde göra något åt saken, derför att frågan för närvarande läge under regeringens pröfning. Detta är icke sant. Samma uppgift lemnas väl också i utskottets betänkande, ehuru med moderation, ty der står, att »den torde vara på pröfning beroende». Förhållandet är i verkligheten så, att frågan redan förevarit hos regeringen och af den blifvit lagd å sido tills vidare. Regeringen har ej funnit skäl att göra något åt saken; men dermed kan man enligt mitt förmenande icke nöja sig, ty något måste göras, om vi vilja bevara oss från den förskräckliga landsplåga, som heter spetelska.

Såsom förut omtalats, uppträdde denna sjukdom i vårt land första gången i Ljusdal år 1804, och den tilltog med sådan fart,

att på 1860-talet de sjukas antal betydligt öfversteg hundratalet. Vid sistnämnda tid började därför inom Gefleborgs län åtgärder vidtagas för sjukdomens hämnande. En lokal förhyrdes, der de sjuka kunde inhysas och förvaras. Men denna visade sig snart vara otillräcklig och man måste tänka på att skaffa ett eget hem för dessa olyckliga. År 1863 beviljade Riksdagen ett anslag af 3,000 kronor till denna inrättning. Dessa 3,000 kronor jemte en lika stor summa, som anslogs af Gefleborgs län, användes för uppförande af ett mindre sjukhem i Jerfsö, beräknadt för 20 patienter. Byggnaden blef färdig så pass, att de första patienterna kunde intagas hösten 1867, men i sin helhet kunde anstalten icke blifva färdig med det tillgängliga anslaget. Riksdagen anslog därför ytterligare 5,500 kronor, på det att byggnaden skulle kunna göras fullt färdig; och det blef den 1870. Först från den tiden kan man anse, att den egentliga vården af spetelske började i Helsingland. Statistiken visar också, att just efter den tiden antalet sjukdomsfall år efter år så småningom aftagit, så att det 1885 uppgick i Helsingland till endast 81. I öfrigt har denna sjukdom visat sig i ständigt tilltagande, genom spridning till allt flera provinser. I Westernorrland, der den näst efter i Helsingland först uppträdde, är antalet sjuka för närvarande ganska högt, men då någon ordentlig läkarebesigtning der icke eger rum, så har man icke fullt reda på antalet. På samma sätt förhåller det sig i de öfriga provinserna.

Sjukhemmet är beläget i Jerfsö socken i närheten af Ljusne elf och invid norra stambanan. Det åtnjuter således fördelen af tidsenliga kommunikationer och har på samma gång ett mycket centralt läge, nästan midt i landet. Detta läge måste anses vara särdeles lyckligt valdt, i synnerhet då antalet patienter för närvarande är störst i Helsingland.

Ändamålet med denna anstalt är att kunna intaga patienterna i sjukdomens första stadium för att möjligen få dem botade, men detta ändamål vinnes i allmänhet icke, ty så snart personer angripas af spetelska, blifva de skygga och generade för att omtala sin åkomma. Och sålunda händer det ofta att sjukdomen icke blir känd förr än den är obotlig. Det är visserligen en och annan som utskrifves såsom frisk, men det kan vara ganska tvifvelaktigt, huru vida dessa från början haft spetelska, ehuru mycket tydligt på denna sjukdom. Den verkliga spetelskan är, enligt många läkares åsigt, alldeles obotlig.

Vidare är ändamålet med denna anstalt, att den skall vara en vårdanstalt för spetelske. Jag har i egenskap af revisor, dertill utsedd af Gefleborgs läns landsting, flera gånger besökt anstalten och således sett eländet på nära håll, och jag får säga att vämjeligare syn kan man icke hafva. Man ser dessa stackars människor med affallna fingrar och affallna tår, affallen näsa, uppsvällda knölar, sår i ansigtet och deraf till och med blinda. En del af dem har så angripits af sjukdomen, att de äro alldeles förslöade. Slutligen är

*Ang. anslag
till sjukhemmet
i Jerfsö för
spetelske.
(Forts.)*

Ang. anslag
till sjukhemmet
i Jersjö för
spetelske.
(Forts.)

ändamålet med anstalten att, genom afskiljande af de sjuka från all beröring med allmänheten, söka förekomma sjukdomens vidare spridning och slutliga utrotande. Sjukdomen har visat sig vara af smittosam art, hvarför man är synnerligen angelägen om att få dessa sjuka internerade på lämplig anstalt. I de bygder, der dessa stackars menniskor finnas, äro de afskydda och de skickas till de sämsta bostäder. Ja, det är till och med brukligt, att de inhysas i ladugårdarne, ty man är rädd för att hafva dem i boningshusen. Skall man icke under sådana förhållanden taga vara på dem och, så vidt möjligt är, söka lindra deras lidanden?

Ifrågavarande anstalt afsågs från början för 20 patienter, men antalet inträdessökande har under de senare åren varit så stort, att man måst bereda plats åt ännu några. Antalet patienter, som för närvarande vårdas å anstalten, är 25. Till en början intogos patienter endast från Gefleborgs län och hvarje patient hade att till anstalten erlægga en bestämd årlig afgift. Men man fann snart att denna afgift var ett hinder för de mest fattige att komma in och landstinget beslöt derföre att taga bort den, så att tillträdet numera är fritt. Riksdagen beviljade 1876 ett förhöjdt belopp af 7,500 kronor till understöd åt sjukhemmet och då stadgades tillika det vilkor, att tillträde skulle lemnas för patienter äfven från andra län. Från denna tid är anstalten således öppen för patienter från alla trakter af landet. Denna rättighet har äfven begagnats i ganska vidsträckt mån, och patienterna intagas i den ordning de anmälas. Med hänsyn till antalet kände sjuke på andra orter, har anstalten af sjuke från främmande län varit mycket besökt, då 20 å 25 procent af hela antalet å anstalten intagne utgjorts af patienter från andra län. De hafva kommit från Angermanland, Jemtland, Medelpad och Dalarne. För närvarande ligga tretton ansökningar på styrelsens bord till pröfning och afgörande, men af dessa tretton ansökningar kan ingen bifallas förr än någon stackare gått undan. Antalet ansökningar skulle vara mycket högre, om det icke vore känt i trakten, att i hemmet icke finnes vidare utrymme, hvarför folket icke bryr sig om att komma in med ansökan om inträde. Af dessa tretton ansökningar, — denna uppgift är den senaste jag fått från läkaren, — äro två från Bohus län. Således torde man få anse alldeles obestriddigt, att det är behöfligt att få denna sjukvårdsanstalt utvidgad, så att den tillfredsstälde billiga anspråk på utrymme. Utskottet synes också vara öfvertygadt härom, då i betänkandet om sjukhemmet inrymmes denna fras: »hvars nytta och nödvändighet utskottet visserligen erkänner». Men då utskottet anser denna inrättning nyttig och nödvändig, hvarför har då icke utskottet kunnat våga sig på att tillstyrka motionen eller åtminstone auslaget af 16,000 kronor, för att få anstalten utvidgad. Styrelsen för sjukhemmet har tvenne gånger framställt en bön i denna sak. 1882 ingick styrelsen till medicinalstyrelsen för att få hemställan om auslag. Medicinalstyrelsen expedierade handlingarna till regeringen

och anhöll, att någonting måtte göras, men ingenting åtgjordes i saken. Sedermera har styrelsen för sjukhemmet 1886 ytterligare ingått till Kongl. Maj:t med underdånig begäran om samma anslag, som nu begäras till sjukhemmets förbättring samt inlemmade derjemte fullständiga ritningar och kostnadsförslag. Afven Gefleborgs läns landsting, med åberopande af styrelsens begäran, gjorde samma hemställan hos Kongl. Maj:t. Medicinalstyrelsen, till hvilken dessa handlingar remitterats för utlåtande, har på det lifligaste tillstyrkt landstingets hemställan om den ifrågasatta utvidgningen af sjukhemmet, allt på sätt motionen bilagda utlåtande närmare upplyser. Medicinalstyrelsen har kompletterat så väl ritningarna som kostnadsberäkningen samt gjort en fullständig utredning af saken, så att allt i den vägen är klart. Trots allt detta har regeringen lagt ansökningshandlingarna å sido och ingenting åtgjort i saken. Då det icke kan vara väl betänkt att låta det vidare anstå med åtgärders vidtagande emot denna elakartade sjukdoms spridning hafva representanter från Gefleborgs län ansett sig böra för Riksdagen framlägga denna fråga till skyndsam lösning.

*Ang. anslag
till sjukhemmet
i Tersö för
spetelske.
(Forts.)*

Om man nu är på det klara med behovet af sjukhemmets utvidgning samt handlingar och ritningar äro fullständiga, så att saken kan behandlas och afgöras, framstår det spörsmålet, hvem som skall bekosta denna utvidgning. Med afseende härå är det icke ur vägen att se till, huru saken ställer sig i Norge. Norge har varit ovanligt olyckligt hemsökt af spetelskesjukdomen. 1856 funnos 2,113 personer, som voro behäftade dermed. Detta antal växte sedermera så att det 1864 uppgick till 2,182 personer. Detta gjorde, att man kom till insigt om, att någonting måste från statens sida göras mot denna sjukdom. Norska staten har därför låtit bygga fyra särskilda hospital för vården af dessa sjuka samt dessutom ock inrymt plats för en del patienter på en särskild afdelning vid rikshospitalet. År 1882, det sista år, för hvilket uppgifter varit tillgängliga för mig, vårdades 562 sjuka på dessa sjukvårdsanstalter och uppgick 1883 statsanslaget härför till 186,000 kronor, hvaraf man kan döma hvad som måste göras, om sjukdomen riktigt får gripa omkring sig och sprida sig. Mine herrar, det är nödvändigt att så fort som möjligt utvidga denna anstalt och icke vänta dermed hvarken ett halft eller helt år, utan i tid söka hämma sjukdomen och utrota den genom att på allt möjligt sätt isolera dessa sjuka från andra människor.

I afseende på kostnaderna för sjukhemmet torde det vara för hvar och en af herrarne bekant, att dessa bestridas gemensamt af staten och Gefleborgs läns landsting. Gefleborgs län består, såsom herrarne veta, af Gestrkland och Helsingland. Helsingland är mycket besväradt af denna sjukdom, Gestrkland deremot icke alls. Det torde således vara obilligt begärdt, att den delen af Gefleborgs län, som utgöres af Gestrkland, skall vara skyldig att med en högre sifra än andra provinser bidra till denna sjukvårdsanstalt. Af denna anledning är det icke heller möjligt att i Gefleborgs län vinna bi-

*Ang. anslag
till sjukhemmet
i Jerfsö för
spetelske.
(Förts)*

fall till en hemställan om högre anslag till denna anstalts utvidgande och underhåll. Länet är redan förut synnerligen betungadt af anslag till stora sjukvårdsanstalter i länets tre städer. I frågavarande sjukvårdsanstalt kan lämpligen jämföras med hospitalsvården i riket. Vi veta, att från staten utgå årligen betydliga summor till hospitalen. Om jag icke misstager mig, har den nya hospitalsbyggnaden i Kristinehamn kostat staten ungefär 800,000 kronor och för hela hospitalsväsendet utgår på ordinarie stat 600,000 kronor. Detta kommer nu visserligen hela landet till godo, men detta sjukhem i Jerfsö är också gagneligt för hela landet, äfven om det nu icke har eller kan hysa patienter från landets alla provinser. Men äfven från denna synpunkt och då allt bör göras för hindrande af den ifrågavarande sjukdomens spridning, förefinnes skäl för bifall till det af Första Kammaren redan beviljade anslaget.

Då frågan sålunda är till fullo utredd, vågar jag hoppas, att denna kammare skall bifalla, hvad Första Kammaren förut i dag beviljat, eller det förslag som här framstälts af Herr O. Jonsson i Hof, till hvilket jag sålunda anhåller om bifall.

I detta anförande instämde Herrar *Göransson, Andersson i Lund, Larsson i Lund, Smith, Johansson i Esse, Collander, Sundling, Nydahl* och *Brodin*.

Herr vice talmannen *Sven Nilsson*: Såsom kammaren torde finna, är det beslut, som Första Kammaren fattat rörande denna punkt och till hvilket Herr *Olof Jonsson* yrkat bifall, af alldeles samma innehåll som Kongl. Maj:ts proposition, endast med det tillägg, att Riksdagen skulle bevilja ett anslag af 16,000 kronor till utvidgning af byggnaderna vid ifrågavarande anstalt. Då denna fråga förevar till behandling på utskottets afdelning, så fans det verkliga ganska stora sympatier för förslaget, sådant det nu af motionären blifvit framställt. Vi ansågo nemligen, att Riksdagen borde bidraga med ett anslag till den ifrågasatta utvidgningen. Men när vi så granskade kostnadsförslaget, funno vi det vara allt för rundligt tilltaget. Och då Kongl. Maj:t ännu icke haft tillfälle att pröfva det, så ansågo vi lämpligast att låta anstå äfven med den delen af frågan, tills vi fått inhemta Kongl. Maj:ts yttrande i ämnet. Vi voro alla på afdelningen fullkomligt öfvertygade derom, att icke så obetydligt kan nedprutas på den begärda summan. Men anser kammaren för sin del lämpligt att bevilja densamma, utan att kostnadsförslaget genomgått någon närmare granskning af Kongl. Maj:t, så skall jag icke hafva någonting deremot. Detta är emellertid anledningen, hvarför utskottet i afseende på sjelfva byggnadsfrågan icke gjort någon framställning i det syfte motionärerna önskat.

Herr *Berglöf* nämnde, att regeringen tills vidare lagt denna fråga å sido, och då lär väl så vara förhållandet. Detta visste vi icke inom utskottet. I de handlingar, som för oss voro tillgängliga,

nemligen sjelfva motionen och medicinalstyrelsens utlåtande, förekom icke någon uppgift om att Kongl. Maj:t lagt detta ärende å sido. Jag tror i alla fall, att regeringen efter de uttalanden, som nu blifvit gjorda, så snart som möjligt skall inkomma till Riksdagen med förslag i ämnet, och att det därför icke torde vara förenadt med någon synnerlig risk att nu uppskjuta denna fråga.

*Ang. anslag
till sjukhemmet
i Jersjö för
spetelske.
(Forts.)*

Det finnes också en annan sak att taga i betraktande vid afgörandet af denna fråga. Det kan nemligen ifrågasättas, huruvida icke vid detta sjukhem, i likhet med hvad som sker vid andra dylika anstalter, afgift bör erläggas af dem, som der intagas. Jag säger ingenting om att tillträdet är fritt för patienter från Gefleborgs län, hvilket gör så stora tillskott till anstaltens underhåll, men det kan väl icke vara rimligt, att patienter från andra län äfven skola vårdas fritt å anstalten. Jag tror att så är förhållandet. De kommuner inom andra län, som hafva sådana olyckliga menniskor intagna å detta sjukhem, böra väl också träda emellan och med något penningeunderstöd bidraga till anstaltens underhåll. Det finnes andra sjuklingar, som mycket väl kunna jemföras med dem, som lida af spetelska och de få alltid betala någon afgift för att blifva intagne å sjukhus.

Jag vill hemställa, om det icke vore bäst att uppskjuta denna fråga till nästa riksdag, då vi kunde få den fram i sin helhet. Vi skulle då blifva i tillfälle att pröfva både sjelfva byggnadsanslaget och de vilkor, som böra uppställas just i det afseende jag nyss nämnde. Jag anhåller därför om bifall till utskottets förslag, under förhoppning att regeringen tager frågan om hand och snarast möjligt inkommer med förslag till dess ordnande, ty den är verkligen, enligt mitt förmenande, af den stora vikt, att den åtminstone icke länge bör tillbakahållas.

Herr Waldenström: Då jag varit med om att skriva uder motionen, anhåller jag att få säga några ord.

Beträffande vice talmannens yttrande om nödvändigheten af att än ytterligare granska kostnadsförslaget, så torde det väl för ingen i kammaren vara obekant, att både ritning och kostnadsförslag af kompetenta personer undergått så pass grundlig granskning, som väl torde kunna åstadkommas. Särskildt får jag nämna att, efter hvad som blifvit mig meddeladt, arkitekten Kumlien, som uppgjort ritningen, äfven varit den som granskat kostnadsförslaget.

Hvad nu beträffar förslaget att uppskjuta denna frågas afgörande, så förstår jag icke, hvarföre man skall behöfva vänta på framställning från Kongl. Maj:t, då behovet ju är allmänt erkänt. Kongl. Maj:t kan icke gerna göra annat än konstatera, att behovet verkligen är för handen och det icke blott för Gefleborgs län utan äfven för andra trakter af vårt land. Ty såsom vi hört, finnas spetelska äfven inom andra län.

Ang. anslag
till sjukhemmet
i Jerfsö för
spetelske.
(Forts.)

Jag har en gång besökt sjukhemmet i Jerfsö och kan försäkra herrarne att, om man i denna stund vore i tillfälle att för kammaren presentera en af de olyckliga, som der vårdas, så skulle icke en enda röst vidare höja sig för utskottets förslag. Både herr Sven Nilsson och herr Nils Peterson skulle då skynda att återtaga sina yrkanden på bifall till detsamma.

Herr A. P. Danielson: Då denna sjukdom lär vara af en särskild art och då lyckligtvis öfriga delar af landet äro förskonade från densamma, synes mig denna fråga vara att betrakta såsom en särskild riksangelägenhet samt icke böra göras fullt likställd med frågor, som angå den öfriga sjukvården inom de olika landstingsområdena. Då nu blifvit ådagalagd det elände, som denna sjukdom medför, och den fara, som finnes för dess vidare spridaude, derest icke det begärda anslaget beviljas, tycker jag det vara att taga för mycket ansvar på sig att vägra anslaget, då vi derigenom kunna anklagas för obarmhertighet. Då nu Första Kammaren redan bifallit motionen, hemställer jag om vi icke, för undvikande derjemte af en gemensam votering, äfven böra antaga densamma.

Med herr Danielson instämde herrar *Winkrans, Beckman, Sjöcrona, Thestrup, Tufvesson, Svarling, Ekeborgh, Petersson* i Hamra, *Björkman, Jönsson* i Mälararp, *Söderblom, Johnsson* i Norrkärna, *Odell, Olsson* i Sännersta, *Ruhlin* och *Stormaths Math. Olsson*.

Herr Hammarberg yttrade: Efter de många instämmanden, som följde på herr Danielsons anförande, skulle jag kunnat inskränka mig till att göra detsamma, men då jag redan dessförinnan begärde ordet, vill jag endast säga, att jag anser frågan af den stora vikt, att den icke bör uppskjutas på grund af några formaliteter, som eljest möjligen kunna tala för ett uppskof. Särskildt på grund af de sakrika anföranden, vi nyss hört af ett par talare på Norrlandsbänken, anser jag frågans snara afgörande af stor betydelse och jag skall därför helt kort och godt yrka bifall till herr O. Jonssons förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Det hörs nog hvilken utgång frågan här kommer att få. Jag har dock varit med många gånger förut, då man här låtit känslan taga öfverhand öfver förståndet. Vi böra nu taga frågan sådan den föreligger. Jag instämmer helt och hållet i hvad en talare på Gefleborgsbänken sagt om dessa olyckliga sjuka, men hvart skulle det i alla fall bära hän, om Riksdagen gäfv e efter beträffande den pröfning, som alla dylika frågor böra underkastas hos Kongl. Maj:t; ty vi hafva ju icke den sakkunskap, att vi på rak arm kunna afgöra desamma. Med allt medlidande för dessa sjuka är det dock ingen evighet att vänta till nästkommande januari månad, då Kongl. Maj:t kunnat taga frågan under ompröfning. Det förefaller mig

att, om vi pruta på en del anslag, som Kongl. Maj:t begärt med framläggande af fullständig utredning, men deremot i en annan fråga, som Kongl. Maj:t icke är okunnig om, utan hvare Kongl. Maj:t ämnar framkomma med proposition till Riksdagen, säga: »nej, vi skola icke taga hvad Kongl. Maj:t vill utan bevilja mycket derutöfver», det då icke kan blifva något symmerligt intresse för regeringen att nedsätta anslagsfordringarne och åstadkomma besparingar. Då regeringen således säger håll, säger Riksdagen släpp och så undan för undan. Jag tycker alltså för min del att man nu borde vänta på den utredning, som Kongl. Maj:t ensamt kan åstadkomma. Atminstone tilltror jag mig icke ega den sakkunskap, att jag nu vågar åtaga mig ansvaret för ett bifall. Jag är alldeles viss på att, om ställningen är så behjertansvärd, som jag antager den är, och som talaren på Gefleborgsbänken nämnde, skall icke regeringen slå döförat till, utan till Riksdagen göra den framställning, som af behofvet påkallas, och då skall Riksdagen känna sig stå på säkrare mark, när en fullständig utredning föreligger, än då man endast har att lita på en framställning från en viss landsort. Detta säger jag dock utan att i ringaste mån vilja nedsätta motionärernes förslag.

Det är på dessa skäl jag varit med om det slut, hvartill statsutskottet kommit, likasom jag på grund deraf måste yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Månson* och *Peterson* i Hasselstad.

Herr *Jonsson* i Hof: Jag vill gent emot den siste talaren upplysa, att den pröfning, som tillkommer denna fråga, redan är gjord af de myndigheter, som hafva med saken att skaffa, nemligen öfverintendentembetet och medicinalstyrelsen, och hela saken beror nu endast på, huru vida Kongl. Maj:t anser skäligt framlägga ärendet för Riksdagen eller icke. Att man icke skulle bifalla denna framställning, därför att densamma icke kommit från regeringen, kan jag icke finna vara något skäl och ber att såsom bevis derpå få fästa uppmärksamheten på, huru det kan gå till ibland vid beviljande af anslag. Vi veta nemligen att under de senare åren hafva motioner angående anslag till kyrktorn eller reparation af domkyrkor till belopp af hundratusentals kronor blifvit framlagda och man behöfver icke vara mycket skarpsinnig för att finna, huru vida ett sådant förslag är mer talande än det, hvarom här är fråga. Jag anhåller därför fortfarande om bifall till motionen.

Herr *Sahlström* instämde i detta yttrande.

Herr *Wretling*: Till det genmäle, som af den siste talaren blifvit gjordt mot talaren på dalabänken, ber jag att få tillägga en sak och betona något, som icke blifvit tillräckligt framhållet förut under diskussionen. Det är, att den sjukdom, hvarom här är fråga,

Ang. anslag till sjukhemmet i Jersjö för spetselke.
(Forts.)

Ang. anslag till sjukhemmet i Jerfsö för spetelske.
(Forts.)

sprider sig genom ärftliga anlag. Således är det icke blott för att bereda en fristad åt de sjuke, som man begärt detta anslag, utan äfven för att befria samhället från ättlingar af dessa sjuke, som få sjukdomen i arf.

Herr Petersson i Runtorp: Jag har icke begärt ordet för att göra någon hemställan om, att utskottets förslag icke skulle bifallas, utan blott för att säga, det jag anser det vara olämpligt att här frångå Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda proposition och bifalla en enskild motion. Detta har äfven vid flera föregående tillfällen framhållits såsom skäl för afslag i liknande fall. Jag gör icke detta för någon sådan anledning, att jag icke skulle behjerta sjelfva saken eller inse nödvändigheten af att göra allt för att förekomma spridandet af denna sjukdom, utan jag gör det endast för att frågan skall blifva bättre utredd, innan vi bevilja något högre anslag. Man har visserligen sagt, att förslaget varit underställt öfverintendentsembetets granskning, men jag anser det dock icke vara nog med mindre än det först kommit under Kongl. Maj:ts särskilda pröfning och derefter under statsutskottets, för att det skall kunna blifva fråga om bifall till detsamma. För öfrigt vet jag icke, att något skulle nu hafva inträffat, som gifvit anledning till särskild brådska, utan det synes mig som om vi skulle kunna uppskjuta denna fråga, till dess förslag i ämnet blifver framlagdt från regeringens sida. Det är således icke för att motsätta mig den hjälp, som här kan behöfvas, utan endast för att få en fullständig utredning, som jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Berglöf: Emot den föregående talarens förmenande, att inga omständigheter nu tillkommit, som föranledde till brådska med antagande af motionärernes förslag, vill jag erinra att detta likväl är förhållandet. Jag har nyss meddelat kammaren, att 13 af dessa stackars uslingar för närvarande anropa styrelsen för sjukhemmet om inträde derstädes, men att de icke kunna af styrelsen emottagas, emedan utrymme saknas, och jag tillade att antalet inträdessökande säkerligen skulle vara ännu större, om det ej vore känt att sjukhemmet redan är öfverfullt. Jag föreställer mig verkligen att detta är något, som kraftigt talar mot ett dröjsmål med godkännande af motionärernes hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit de yrkanden som förekommit, beslöt kammaren att

deis för år 1888 bevilja ett extra anslag af 7,500 kronor till understöd åt sjukhemmet i Jerfsö socken, under vilkor att 4,000 kronor dertill af landstinget anvisas för samma år och att spetelske sjuke äfven från andra län än Gefleborgs varda till vård å anstalten mottagne, så långt utrymmet derstädes sådant medgifver,

dels för utvidgning af spetelske sjukhemmet i Jerfsö och för anskaffande af nödiga utredningspersedlar anslå för en gång 16,000 kronor, att utgå under år 1888.

Ang. anslag till sjukhemmet i Jerfsö för spetelske.
(Forts.)

Punkten 58.

I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 58) hade herr *Per Ersson* i Vestlandaholm, med hvilken herr *P. Holm* instämt, på anförda skäl föreslagit, att Riksdagen för sin del ville besluta, att de sinnessvaga, hvilkas medellöshet lagligen styrktes, skulle ega tillgodonjuta vård och underhåll å rikets hospitalsinrättningar mot det att kommunen, dit den olycklige hörde, erlade hälften af den afgift, som för lägsta klass vore bestämd, men hemställde utskottet under förevarande punkt, att motionen ej måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga härom anförde

Herr Ersson i Vestlandaholm: Herr talman! Ehuru jag icke kan annat än godkänna det skäl, som utskottet anført för afstyrkande af bifall till min motion, nemligen bristande utrymme vid hospitalen, så måste jag på samma gång beklaga, att ett sådant skäl förefinnes att åberopa som bristande utrymme för sådane sjuke, som behöfva vårdas å hospital, i synnerhet som man vet, att till åtskilliga ändamål anslås betydliga summor, som kanske blifva mindre väl använda eller åtminstone tills vidare kunde anstå; jag åsyftar här anslag till byggande af kyrktorn, anslag till teatrar och anslag till diverse krigsmateriel och fästningsbyggnader m. m. Om man nu skulle ha att välja mellan att bevilja anslag till beredande af rum åt sinnessjuke eller till något af nyss nämnda ändamål, så får jag bekänna, att jag utan tvekan röstade för det anslag, som afsåge att bereda rum åt de sjuke samt lindring i utgifterna för medellösa sådana. Jag tror det vore både regering och Riksdag värdigt att ställa denna fråga bland de främsta på dagordningen. Då vi litet hvar torde känna till de svårigheter, som vårdandet af sådane sjuke i hemmen medför, och då väl ingen lærer kunna förneka, att icke sådane sjuke i alla afseenden på hospitalen få den lämpligaste behandlingen, så borde det ligga i hvars och ens intresse att i sin mån verka för ordnandet till ett bättre för desse ohjelpige medellöse.

Jag har endast velat uttala detta och har icke något yrkande att framställa.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 59—63.

Biföllos.

Andra Kammarens Prot. 1887. B. N:o 17.

Ang. anslag
till sjukhemmet
i Jersjö för
spetelske.
(Forts.)

Efter föredragning af *punkten 64*, innefattande utskottets hemställan, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, måtte anvisa på extra stat för år 1888 ett anslag af 20,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsskassen, under vissa af utskottet närmare angifna villkor, begärdes ordet af

Herr Persson i Stallerhult, hvilken yttrade: Under flera föregående år hafva i och för ifrågavarande ändamål anslagits 15,000 kronor. Nu har statsutskottet utan någon motivering föreslagit anslagets höjande till 20,000 kronor. Då man går till det statsrådsprotokoll, som rör detta ärende, finner man der följande antydning: »Med anledning af Eders Kongl. Maj:ts den 4 juni 1886 i ämnet utfärdade kungörelse, inkommo från skilda delar af riket ansökningar om bidrag från detta anslag. Enligt dessa ansökningar äskades af statsmedel sammanlagdt 18,400 kronor.» Och sedan heter det längre ned: »Då jemväl vid föregående tillfällen bidrag äskats till större belopp än det beviljade årsanslaget, 15,000 kronor, och således behof af anslagets förhöjning numera synes bestämdt ådagalagdt, hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för år 1888 bevilja ett extra anslag af 20,000 kronor, att under enahanda villkor, som nyss nämnts, användas för ifrågavarande ändamål.» Det synes härvid märkvärdigt, att anslaget ifrågasatts till högre belopp än ansökningarnas innehåll utvisar, och behofvet kan väl icke vara så stort, då i ansökningarne blott begäras 18,400 kronor. Mig synes det då vara nog att endast anslå detta belopp. Skall det fortgå på det sättet, att anslaget höjes utöfver ansökningarne, då kommer det icke att stanna vid dessa siffror, utan då kommer anslaget att ökas undan för undan. Jag anser därför, att anslaget bör bibehållas vid det belopp, som af flere föregående Riksdagar bestämts, eller 15,000 kronor, och tager jag mig friheten framställa yrkande på bifall härtill.

Vidare anförde herr vice talmannen Sv. Nilsson: Jag föreställer mig att kammaren bifaller utskottets förslag. Frågan är nu i ett annat skede än den varit vid de sist förflutna riksdagarne, i det Kongl. Maj:t nu begärt förhöjning i anslaget, hvadan behofvet är fullt ådagalagdt. Jag antager, att vid sådant förhållande, och då statsutskottet enhälligt tillstyrkt förslaget, kammaren äfven bifaller detsamma. Jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 65.

Bifölls.

§ 2.

Till kammarens afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande n:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående fortsättande under år 1888 af arbeten på nya kasernetablissemment för svea lifgarde och andra lifgardet m. m.

Ang. anslag till fortsättande af arbetena på nya kasernetablissemment för svea lifgarde m. m.

Med hufvudsakligt tillstyrkande af hvad Kongl. Maj:t i ämnet föreslagit, hemställde utskottet under förevarande punkt:

»a) att utöfver det belopp, Riksdagen under åren 1885 och 1886 ställt till Kongl. Maj:ts förfogande till uppförande af nya kasernetablissemment för de begge fotgardesregementena, må af inflytande försäljningsmedel för kronans till gardesregementena upplåtna mark ett belopp af 730,000 kronor användas till fortsättande under år 1888 af samma kasernetablissemment; samt

b) att det äskade beloppet 730,000 kronor må, i den mån sådant kan blifva erforderligt, få, efter Kongl. Maj:ts bepröfvande, af tillgängliga medel förskjutas.»

I afgifven reservation hade deremot herr *A. P. Danielson*, med hvilken herrar *N. Petersson* i Runtorp och *Ol. Andersson* i Lyckorna instämt, yrkat, att Riksdagen måtte besluta:

»a) att 231,000 kronor må, i den mån sådant kan blifva erforderligt, få, efter Kongl. Maj:ts bepröfvande, af tillgängliga medel förskjutas till ersättande af redan kontraherade arbeten å de nya kasernbyggnaderna och till fullbordande af det vestra kasernetablissemmentet; samt

b) att Kongl. Maj:t må, i den mån medel härefter inflyta vid försäljning af till fotgardesregementena nu upplåtna tomter, använda dem, så vidt de dertill erfordras, till uppförande af det östra kasernetablissemmentet.»

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr *A. P. Danielson*: Såsom herrarne finna, har jag jemte ett par af statsutskottets öfrige ledamöter reserverat mig mot utskottets förslag i denna del. Herrarne torde finna, att år 1885, då Kongl. Maj:t gjorde framställning om byggande af nya kaserner, det framhölls, att tillgångar, som erfordrades till detta stora byggnadsföretag, skulle beredas genom försäljning af den åt gardesregementena dittills upplåtna mark. Det framhölls vidare, att köpeskillingen härför skulle räcka till att betäcka hela byggnadskostnaden och dessutom lemna statsverket ett öfverskott af närmare en million eller 973,825 kronor. Jag har i friskt minne, att det var allenast under denna förhoppning, som Riksdagen då lemnade sitt bifall. Man

Ang. anslag till fortsättande af arbetena på nya kasern-etablissemang för svea lifgarde m. m.

(Forts.)

trodde, att den mark, som upplåtits åt gardesregementena, skulle vid försäljning betinga ett pris, som skulle mer än fullt täcka alla omkostnader för det nya byggnadsföretaget. Men verkligheten har gestaltat sig annorlunda. Man finner, att försäljning knappast egt rum i någon väsentlig måå. Man har försålt tomter endast för 245,495 kronor 70 öre. Ändå har Riksdagen för ändamålet i fråga förskjutit medel till icke mindre än omkring en och en half million kronor och deröfver. Nu vill man öka detta belopp med ytterligare 730,000 kronor, så att statsverkets i förskott lemnade försträckningar till ifrågavarande byggnader skulle komma att öfverstiga ett belopp af 2,200,000 kronor. Dessutom finna herrarne, att vi till nästa år hafva att motse ytterligare en betydlig summa. Jag tror derfor, att, då de redan kontraherade arbetena afse den vestra kasernbyggnaden, och de förskott, som anvisats, användts derå, man åtminstone kunde inställa byggandet af den östra kasernen, till dess medel dertill genom försäljning af tomter kunde beredas. Jag åsyftar härmed icke att bereda Kongl. Maj:t olägenheter eller förekomma hvad Kongl. Maj:t vid förslagens framställande tänkte sig, nemligen att temligen snart få den ena kasernen färdig för att kunna förlägga det ena gardesregementet dit. Genom godkännande af mitt förslag skulle en besparing af något öfver en half million kronor uppkomma. Jag skulle dessutom mycket misstaga mig om denna tillgång, som man beräknat skulle genom försäljning af tomter uppkomma, icke vore temligen oviss. Ty jag har ännu i färskt minne hvad som skedde för några år sedan. då anslag beviljades till ett nytt veterinärinstitutets uppförande. Man sade då också, att dess gamla tomter skulle försälas och försäljningssumman räcka till ett nytt institut. Men hvad händer icke då? Jo, sedan det åskade anslaget beviljats, gick någon in till Kongl. Maj:t med anhållan om att den gamla tomten måtte förblifva osåld. Kongl. Maj:t biföll detta förslag. De 800,000 kronor, som man förespeglat oss att tomterna vid försäljning skulle lemna, var man af med, och man vet icke, när staten får dem. Så kan också här blifva fallet. Man säger, att gardesregementenas tomter skulle vid försäljning lemna öfver fyra millioner kronor, deraf skulle användas 3,727,300 kronor till de nya kasernbyggnadernas uppförande m. m. Om Riksdagen skolat bevilja detta betydliga belopp såsom direkt anslag, så hade förslaget derom med säkerhet icke gått igenom, men under redan omnämnda förespeglingar bifölls förslaget. Herrarne skola säkerligen svara mig, att anledningen till att försäljning icke kunnat i större mån försiggå vore att söka i den ögonblickliga byggnadskrisen. Jag genmåler härå, att jag icke tror att någon kris pågår, utan att allenast ett mera allmänt prisfall egt rum. Man säger vidare, att man beräknar att få åtta kronor kvadratfoten för tomterna i fråga. Om man blott kunde få fem kronor kvadratfoten, skulle jag för min del gerna vara med om att sälja tomterna. Jag anser, såsom jag redan nämnt, att man icke vidare bör förskottera några betydliga summor utöfver

hvad jag föreslagit i min reservation. Med byggandet af den östra kasernen, som ännu är orörd och angående hvilken inga mått och steg ännu vidtagits, torde kunna anstå till dess medel för försålda tomter influtit. Vi stå annars här och tala om statsverkets dåliga ställning, men då Kongl. Maj:t, såsom nu är fallet, begär 730,000 kronor, hafva vi knappast ett enda ord att säga deremot. Jag har visserligen icke klart för mig, om det från statskassans sida skulle möta svårigheter att förskjuta dessa medel, men nog tycker jag ändå, att man skulle kunna använda närmare en million kronor på bättre sätt än det nu föreslagna. Jag tror därför att man för det närvarande bör se tiden an och icke börja bygga den östra kasernen förr än man försålt tomter, så att försäljningspriset härför räcker till uppförande af denna del af byggnaden. Jag är — jag upprepar det — öfvertygad derom, att, om Kongl. Maj:t framställt frågan på det sätt, att Riksdagen skulle från början hafva förskjutit hela byggnadsbeloppet, så hade Riksdagen ej velat vara med härom. Det är detta jag velat fästa uppmärksamheten på. Jag tror, att det finnes stora skäl att i detta fall försöka få ett annat beslut än det, statsutskottet framställt. För den skull tager jag mig också friheten att yrka afslag å utskottets framställning i mom. a) och b) och bifall till min vid betänkandet fogade reservation, nemligen:

att Riksdagen måtte besluta:

a) att 231,100 kronor må, i den mån sådant kan blifva erforderligt, få, efter Kongl. Maj:ts bepröfvande, af tillgängliga medel förskjutas till ersättande af redan kontraherade arbeten å de nya kasernebyggnaderna och till fullbordande af det vestra kasernetablisementet; samt

b) att Kongl. Maj:t må, i den mån medel härefter inflyta vid försäljning af till fotgardesregementena nu upplåtna tomter, använda dem, så vidt de dertill erfordras, till uppförande af det östra kasernetablisementet.

Jag har härmed icke velat sätta Kongl. Maj:t i något trångmål, utan endast bereda Riksdagen en möjlighet att komma från dessa stora förskott, som icke enligt mitt förmenande äro välbetänkta.

Häruti instämde herrar *Redelius, Nilsson i Kägglå, Erickson* i Bjersby, *Bondeson, Petersson* i Eksebo, *Sjöberg* i Bodaryd, *Svensson* i Rydaholm, *Petersson* i Boestad, *Jönsson* i Mårarp, *Larsson* i Mörtlösa, *Anderson* i Himmelsby, *Akerlund, Petersson* i Hamra, *Pehrsson* i Norrsund, *Eliasson, Mallmin, Pettersson* i Tjärsta, *Jönsson* i Gammalstorp, *Månsson, Oléhn, Andersson* i Lyckorna, *Johansson* i Löfåsen och *Larsson* i Viggetorp.

Härefter lemnades ordet åt

Herr statsrådet friherre Tamm, som yttrade: Då statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet i dag till Konungen inlemnat

Ang. anslag till fortsättande af arbetena på nya kasernetablisement för svea lifgarde m. m.
(Forts.)

Ang. anslag till fortsättande af arbetena på nya kasern-etablissemant för svenska lifgarde m. m.

(Forts.)

sin ansökan om afsked, och Konungen utan att ingå i pröfning af denna ansökning tills vidare beviljat honom tjenstledighet, vill jag i hans ställe upptaga de anmärkningar, som af reservanterna i utskottsbetänkandet blifvit gjorda.

Den föregående talaren, reservant i utskottet, utgick derifrån att de förutsättningar, under hvilka Riksdagen vid ett föregående tillfälle antog det af Kongl. Maj:t afgifna förslaget, icke nu torde hafva samma utsigt att gå i fullbordan, som chefen för landtförsvarsdepartementet då framhöll och Riksdagen vid antagandet af förslaget förutsatte. Dessa förutsättningar bestodo deri, att tomterna, tillhörande de gamla kasernerna, skulle under den närmaste tiden komma att försäljas, hvarigenom medel skulle komma att inflyta till bestridande af byggnadskostnaden för det nya kasernetablissemantet. Det är visserligen sant, att en stagnation häri inträffat till följd af affärslifvets tryckta ställning, så att någon betydlig areal af tomterna icke blifvit försäld. Men talaren sjelf förklarade också att, i fall han hade visshet om, att de ifrågavarande tomterna kunde försäljas för det af Kongl. Maj:t förespeglade priset af 5 kronor per kvadratfot, och penningar sålunda därför skulle kunna erhållas, vore han villig att medgifva den begärda förskottssumman. Jag är fullt öfvertygad derom, att, om Riksdagen i närvarande stund förklarade sig vara beredd att sälja samtliga dessa tomter för 5 kronor kvadratfoten, så skulle genast köpare framträda och lemna det bestämda beloppet. Men Riksdagen skulle derigenom afstå från den vinst, som vid försäljningen i annat fall skulle tillkomma statsverket, ehuru denna komme något senare.

Samme talare nämde äfven, att genom ett uppskof med bygandet af den östra kasernen skulle en besparing af 500,000 kronor beredas statsverket. Detta skulle då antagligen bestå i räntor å det förskjutna beloppet. Genom de kontrakt, som uppgjorts, hafva redan betydliga besparingar uppkommit af öfver 300,000 kronor, hvilket belopp dock genom ett särskildt förhållande, som i utskottsbetänkandet omnämnes, har minskats med 74,100 kronor, hvadan i rundt tal kan uppgifvas att besparingarna uppgått till 225,000 kronor. Dertill kommer dels ytterligare ett belopp af 21,000 kronor, med hvilket kostnaden för gatuarbetena understiger det kalkylerade beloppet, och dels slutligen äfven ett belopp af 75,000 kronor, som utgör värdet af 15,000 kvadratfot, hvarmed tomterna ökats genom gatornas minskning.

Deraf finner kammaren, att redan ett belopp af 320,000 kronor blifvit besparade till följd af de gynsamma konjunkturen, som för närvarande äro rådande. Men det är icke endast dessa penningar, som blifvit inbesparade; utan dessutom hafva åtskilliga förbättringar i byggnaderna blifvit verkställda. Dessa förbättringar äro intagna i det kontrakt, som uppgjorts med den senare entreprenören, och hafva därför till någon del orsakat de ökade kostnader, som genom den förre entreprenörens fränfälle uppstått.

Vid frågan om försäljningen af tomterna torde kammaren erinra sig, att, då Kongl. Maj:t vid en föregående riksdag endast föreslog att sälja infanterigardestomterna, hemställde Riksdagen till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t skulle taga i öfvervägande, huruvida icke äfven hästgardestomterna borde kunna försälas, af den anledning att, om dessa tomter bortsäldes, de öfriga tomterna skulle blifva så mycket begärligare. Enligt reservantens förslag och af hvad den förste talaren yttrade framgår, att han förutsätter att dessa tomter skulle blifva lika begärliga äfven fastän både hästgardes- och svea gardes-tomterna skulle komma att bli kvar för sitt nuvarande ändamål. För min del tror jag deremot, att 1885 och 1886 års Riksdagar hade rätt i sin förmodan, att de, som bygga på de försälda tomterna, skulle med nöje se att alla kasernerna vore borta. Det är denna omständighet, som utgör ett stöd för förslaget att fortsätta med byggnaderna. De gynsamma konjunkturerna, som varit rådande förlidet år och genom hvilkas medverkan besparingarna uppkommit, fortfara ännu och äro till och med i afseende på anskaffande af materiel och arbetskrafter något fördelaktigare än under föregående år. Det lider således intet tvifvel, att äfven för uppbyggande af den östra kasernen en icke obetydlig besparing skall kunna åstadkommas. Den besparing, som redan är gjord, motsvarar dock mellan 5 och 6 års ränta å de belopp, som hittills äro anordnade. Anvisade äro 1,530,000 kronor, deraf af 1886 års Riksdag 530,000 kronor. Det af mig såsom besparadt anförda beloppet 320,000 kronor motsvarar sålunda 5 à 6 års ränta på de af Riksdagen lemnade penningar. Dertill kommer, att i den mån staten är i tillfälle att låta utföra större arbetsföretag, skall äfven för detta fall det samma komma att inträffa, som i kammaren anförts till stöd för beslutet att utföra andra större arbeten och som — om jag icke bedrager mig — af samme reservant anfördes för byggande af den nu beslutade pansarbåten, nemligen att derigenom komme att beredas arbetsförtjenst åt många menniskor. Pansarbåten kommer ju att byggas på land likasom ock kasernerna. Och det torde sålunda äfven af den anledningen icke vara mindre skäl att bifalla Kongl. Maj:ts förslag om kasernbyggnaderna än Riksdagen haft att bifalla byggandet af pansarbåten.

Jag hemställer vördsamt, om icke kammaren, vid öfvervägande af hvad jag nu haft äran anföra, skulle finna skäl att bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Herr Persson i Vadensjö: Då jag så väl på afdelningen som inom utskottet varit med om att tillstyrka ifrågavarande förslag, skall det icke förvåna herrarne att jag velat gifva till känna, från hvilken sida jag sett saken. Jag kan försäkra herr Danielson, lika-såväl som de många andra af kammarens ledamöter, som instämde med honom, att det varit af ren sparsamhetshänsyn, som jag varit med om att bifalla Kongl. Maj:ts proposition. Jag har frågat mig

Ang. anslag till fortsättande af arbetena på nya kasern-etablissemant för svea lifgarde m. m.

(Forts.)

Ang. anslag till fortsättande af arbetena på nya kasern-etablissemang för svea lifgarde m. m.

(Forts.)

huru det kommer att gestalta sig med de penningar, som kommit till Kongl. Maj:ts disposition, sedan Riksdagen lemnat sitt bifall till försäljningen. Jo, Riksdagen har hittills lemnat Kongl. Maj:t rätt att af tillgängliga medel förskjuta 1,530,000 kronor. Härjemte hafva för försålda tomter influtit 245,495 kronor. Det vill säga att till Kongl. Maj:ts disposition har redan blifvit stäldt ett kapital af 1,775,495 kronor. Då vill jag fråga, huruvida man skulle låta detta kapital ligga dödt. Jag kan nemligen icke föreställa mig, att det skall gå så lätt att få försälja flere af de gamla tomterna, så länge byggmästarne icke veta med bestämdhet, huruvida de nya kasernerna kunna komma till stånd, och om de gamla skola komma bort från sin nuvarande plats.

Lägger man derjemte på minnet statsutskottets utlåtande från år 1885, då det föreslogs reparationer af de gamla kasernerna till en kostnad af 375,000 kronor, så tycker jag att det förefinnes goda skäl för att lemna Kongl. Maj:t det nu begärda förskottet. Ju fortare de nya kasernerna blifva byggda och ju förr de gamla kasernerna komma bort, dess förr är det utsigt till att på antagliga vilkor kunna försälja de ifrågavarande tomterna, och ju snarare återkomma penniugarne till statskassan. Då jag både på afdelningen och inom utskottet tillstyrkt förslaget af det skäl, att det icke kan anses såsom någon fördel att staten ligger ute med ett par millioner utan någon egentlig användning, så har jag gjort detta med särskildt afseende fäst vid det förhållandet, att det icke kan nekas att de som spekulera i tomter lättare skola köpa de i frågavarande, i fall platsen erbjuder ett ordnad skick. Jag har varit ute på platsen och jag fann att ännu icke vägar till gator blifvit utlagda. När deremot detta skett och när Esplanaden blifvit framdragen genom dessa tomter, kommer deras värde att i hög grad ökas. Det är sålunda af fullaste öfvertygelse jag anhåller om bifall till statsutskottets förslag.

Herr A. P. Danielson: Ja, herr talman, mine herrar, jag behöfver väl icke svara på det herr statsrådet nämnde om pansarbåten och kasernerna; ty det är tydligt, att de måste byggas inom landet. Men jag är herr statsrådet tacksam för hvad han upplyste om tomtvärdena, nemligen att om Kongl. Maj:t vill kungöra dem till försäljning efter 5 kronor qvadratfoten, de icke skola blifva svåra att realisera. Det priset vill jag gerna taga emot och tacka till. Dermed äro vi mycket belättna, det kan jag försäkra, och Kongl. Maj:t bör icke hålla på tomterna, om man kan få det priset. Det förundrar mig deremot att det stått i nästan hvarenda tidning annonser om att tomterna äro till salu, och att Kongl. Maj:t icke vill sälja dem, utan kommer till Riksdagen och begär förskott på de blifvande köpeskillingarna. Nils Persson har visserligen sagt, att det icke går så lätt att sälja tomterna. Men statsrådet har försäkrat oss att det skall gå lätt för sig att sälja till 5 kronor qvadratfoten, och jag tror hellre på statsrådet än på Nils Persson. Här gäller

det ju summor, som gå på millioner, och då är det ju alldeles tydligt att man icke kan anse denna fråga så obetydlig, att man kan utan vidare förskjuta så betydliga belopp. Derför, om Kongl. Maj:t kan sälja till det pris som uppgifvits, så låt honom göra det.

Herr statsrådet har sagt, att på de verkställda byggnadsarbetena m. m. skulle besparingar af 320,000 kronor redan hafva skett. Men hvar fiuna herrarne den uppgiften i Kongl. Maj:ts proposition eller i utskottets förslag? Hvarken vi inom utskottet eller någon annan hafva hört den uppgiften förr. Det är den saken vi söka att få reda på, men vi hafva icke fått veta något förr än nu, efter som alla upplysningar i detta stycke blifvit lemnade oss så knapphändigt som möjligt. Huru de förhöjda kostnaderna, som uppkommit, gestaltat sig, det hafva vi heller icke fått veta. Men det veta vi, att byggnadsentreprenaden blef 74,100 kronor dyrare genom den Möllerska affären. Detta vill jag icke klandra, det var en sak som icke regeringen kunnat förutse. Det var en tillökning i kostnad som följde, då kontraktet med denne Johansson uppgjordes, sedan Möllers storbhusdelegare blifvit oförmögna att fullgöra det förra kontraktets förbindelser. Men till följd af sådana ökade utgifter är det oförklarligt, hvarifrån besparingarna kunna komma. Det finnes icke angifvet i Kongl. Maj:ts proposition och icke heller i utskottets betänkande, och då är det icke så lätt att veta, hvarest dessa besparingar kunna finnas. Inom utskottet torde ingen heller kunna gifva upplysningar derom. Vi hafva icke sett något kontrakt, hvarigenom detta skulle vara säkert ådagalagdt, och jag tror icke heller att Nils Persson kan bestrida detta.

Jag var äfven med derute vid gardesbyggnaderna, jag, likaväl som Nils Persson, men icke blef jag så öfvertygad som han om den förfärliga sparsamheten, som skulle blifva iakttagen, och icke heller kan jag beteckna som sparsamhet, att man år efter år förskjuter million efter million. Vore det då icke bättre att sälja tomterna, få hafva förskotten i behåll och bygga för den summa man på det sättet kan få. Får man 5 kronor qvadratfoten, bör man väl tacka till om man kan slippa att ligga i förskott med dessa millioner. Men om tomtvärdet der ute för närvarande är så uselt, att man icke kan nu skaffa de 730,000 kronorna, som man oundgängligen behöfver, så kan det icke hjälpas att man får göra som den enskilde. Om han bygger ett hus och icke kan skaffa tillgång till byggnadens fortsättning, så får han nöja sig med att vänta, tills han kan skaffa sig nödiga kapital. Så kan också Kongl. Maj:t göra. Han kan ju lätt sälja tomter för 5 kronor qvadratfoten, och i den mån dessa penningar inflyta, kan han uppföra den östra kasernen. Under återopande af min reservation och hvad jag nu och förut anfört, vidhåller jag mitt gjorda yrkande.

Herr vice talmannen Sv. Nilsson: Att döma af de många instämmanden, som åtföljde den förste talarens yttrande i denna fråga,

Ang. anslag till fortsättande af arbetena på nya kasern-etablissemant för svea lifgarde m. m.

(Forts.)

Ang. anslag till fortsä- tande af arbetena på nya kasern- etablissement för svea lif- garde m. m.

(Forts.)

kan man godt förstå hvad meningen är. Men jag föreställer mig likväl att man, innan man i denna kammare lägger sin sedel i valurnan — om det skulle komma till en votering — besinnar sig mer än en gång.

Det är ett gammalt ordspråk, som säger, att man kan spara så mycket att man misshushållar. Och jag är öfvertygad om att kammarens sparsamhetsvänner göra en verklighet af detta ordspråk, derest de i detta fall lemna sitt bifall till hvad reservanten föreslagit. Ty det är klart och tydligt att, om man går till väga så som han i sin reservation yrkat, så tvingas Kongl. Maj:t att gå i författning om försäljning af dessa tomter till snart sagdt hvad pris som helst, och detta kan väl hvarken vara klokt eller för statsverket gagneligt, helst då man här i hufvudstaden nu har en sådan ofantlig massa med byggnadstomter, som till följd af dåliga konjunkturer utbjudas till salu. — Att under sådana omständigheter nu kasta ut stadens tomter till täflan med alla andra, det kunna väl herrarne finna att det leder till att priset går ner till ett sådant belopp, att man kanske icke ens får hälften af hvad tomterna äro värda. Och detta tror jag är en misshushållning, som vi böra akta oss för.

Nu kan det visserligen sägas, att Kongl. Maj:t kan uppskjuta med byggandet af de nya kasernerna. Men den som, liksom jag varit der ute och sett de gamla kasernerna, hvilka man kanske föreställer sig skulle kunna stå ännu någon tid, den tror jag icke skall råda Kongl. Maj:t att uppskjuta med att bygga nya kaserner. Ty de gamla äro af den beskaffenhet, att jag verkligen icke skulle vilja att manskapet vid regementet längre skulle bo i dem, längre än som är oundgängligen nödigt i brist på annat.

De äro af den beskaffenhet, att det är nära nog omöjligt att använda dem i deras nuvarande skick. Men skola de fortfarande begagnas, så är det alldeles uppenbart, att högst betydliga summor måste nedläggas på dem för reparationer och nyinredning. För mig synes det sålunda, som det icke funnes annat att göra än att förskjuta de för de nya kasernbyggnadernas uppförande erforderliga medlen — det är endast den naturliga följden af ett redan fattadt beslut af Riksdagen, och enligt min mening befordras också sparsamheten härigenom bäst. Man säger, att Kongl. Maj:t icke försättes i något trångmål, då Kongl. Maj:t ju fått full rätt att sälja tomterna, om man också får taga hvad man kan. Orimligheten af ett sådant resonement i förhållande till det oafvisliga behovet att i förskott erhålla medel för kasernbyggnadernas utförande torde knappt behöfva påpekas.

Jag vill icke längre upptaga tiden, utan slutar under uttalande af den förhoppningen, att kammaren måtte lemna sitt bifall till hvad utskottet här föreslagit.

Herr friherre *Fock* instämde med herr vice talmannen.

Herr Persson i Vadensjö: Jag vill erinra herr Danielson, att jag är icke ensam om den meningen, att det skall blifva svårt att finna köpare till tomterna, förrän man beslutat att medel till uppförandet af de nya kasernerna skola förskjutas. Förr än det är bekant att byggnadskontrakt i sådant afseende äro uppgjorda, förr skall man ogerna vilja inlåta sig på tomtköp till ett pris, som någorlunda motsvarar den ypperligt belägna markens verkliga värde. Denna min mening har jag yttrat klart och tydligt både här i kam-maren och inom statsutskottet.

Ang. anslag till fortsättande af arbetena på nya kasern-etablissemang för svea lifgarde m. m.

(Forts.)

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson i Runtorp: Man har påstått, att det skulle medföra så stor förlust att sälja tomterna nu, därför att det är så många enskilde som hafva tomter att aflåta. Men hvilken garanti har man väl, att i detta afseende bättre och gynsammare förhållanden skola inträda? Hvad herr finansministern nämnt om, att alla kasernbyggnaderna måste vara uppförda innan tomterna kunna säljas, tror jag icke hålla fullt streck; utan håller jag tvärtom före, att man fortast kommer till målet genom att först sälja tomterna, hvilket jag tror icke skall möta några svårigheter, ty allmänheten vet nog, att i samma mån tomterna gå åt, i samma mån får man bort de närmast belägna kasernerna.

För öfrigt befinna sig de gamla kasernerna icke i så dåligt skick som vice talmannen vill påstå. Visserligen är der litet trångt om utrymmet; men den största olägenheten deraf torde väl blifva afhjelpat, sedan vestra etablissemang nu snart blifvit fullt färdigt.

Jag anser därför sparsamheten fordra att icke vidare förskjuta dylika stora summor, som Kongl. Maj:t och statsutskottet i frågsätta för dessa kasernbyggnader. Som vi erfarit, är en beräknad tillgång i budgeten till ganska stort belopp i verkligheten icke tillfinnandes; och det torde därför vara så mycket nödvändigare för oss att endast med all möjlig betänksamhet skrida till utgifter, som icke befinnas absolut behöfliga.

Jag yrkar bifall till herr Danielsons reservation.

I detta yttrande instämde herr *Sundling*.

Herr Liss Ol. Larsson: Då jag nu vill yrka bifall till utskottets tillstyrkan till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, gör jag detta af sparsamhetsskäl. Det är visserligen sant, att, då detta anslag till uppförande af nya kaserner för gardesregementena beviljades, det var andra pris på tomter gällande i hufvudstaden än nu. Fördelaktigast hade det därför varit, om man redan kunnat afyttra de nu ifrågavarande tomterna. Men det var naturligtvis icke möjligt, så länge de gamla kasernerna stodo kvar.

Herrarne böra lägga märke dertill, att det här icke är fråga om något nytt statsanslag, utan att det endast gäller att förskjuta

Ang. anslag till fortsättande af arbetena på nya kasern-etablissemant för svea lifgarde m. m.
(Forts.)

medel, som sedermera fås tillbaka, och det bör statsverket kunna stå ut med. Komma blott kasernerna bort och tomterna blifva reglerade, skall naturligtvis värdet af de senare stiga och de kunna afyttras med större fördel, än som för närvarande skulle vara fallet, i synnerhet om man tager hänsyn till den starka tillströmning af folk till Stockholm, som år från år eger rum.

Till min öfverraskning och glädje hör jag, efter hvad herr finansministern upplyst, att tomterna i fråga redan nu kunna säljas efter ett pris af 5 kronor per kvadratfot. Skulle man emellertid i närvarande stund kunna sälja dessa tomter för 5 kronor kvadratfoten, med hvilket belopp jag anser dem vara hederligt betalda, skulle jag för min del önska att sådant snarast möjligt skedde, och jag är förvissad om, att regeringen i detta fall gör allt, hvad på den ankommer. Vägrar man emellertid att förskjuta ifrågavarande summa, kan det hända att man blir hänvisad att sälja tomterna till hvad pris som helst. Jag har ingen künneedom om kasernernas tillstånd, ty jag har ej sett dem och förstår mig för öfrigt icke på sådant, men då de myndigheter, som besigtigat dem, förklarar dem ohjelpliga, bör man väl sätta tro härtill. Ur sparsamhetens synpunkt anser jag utskottets förslag klokt och yrkar äfven bifall till detsamma.

Herr Folke Andersson: Det är sannerligen icke så lätt att göra alla till lags. I dag på förmiddagen hörde jag regeringen klandras, därför att den redan sålt bort flere tomter och derigenom förorsakat staten en förlust på omkring en million kronor; nu förebrår man regeringen, att den icke genast vill sälja alltsammans. Får regeringen tid på sig, torde den bäst kunna tillgodose statens intressen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr A. P. Danielson: Blott några ord. Ja, hvad den siste talaren nämnde, om en millions förlust, är ju en ren orimlighet, ty man har ju blott sålt för något mer än 245,000 kronor. Jag vill vidare upplysa, att man ingalunda kan sägas klandra regeringen, därför att man önskar få in det stora kapital, som ligger i tomterna; och då de nu kunna säljas för fem kronor kvadratfoten, så är det ju bra. Jag begärde ordet egentligen för att bemöta herr Nils Persson, som sökte göra troligt, att, om medlen nu icke förskötes, blefve det omöjligt att göra affär. Så är det ingalunda, ty i samma mån som kasernerna blifva färdiga, får Kongl. Maj:t allt mera fria händer att sälja. Här talas om sparsamhet, men kan det vara sparsamhet att förskjuta medel för att sedan sälja på spekulation. Vi skola äfven tänka oss möjligheten af förändrade förhållanden, och att det kan komma att gå här som det har gått med det gamla veterinär-institutets dyrbara tomter, att de för deras försäljning beräknade medlen icke inflyta.

Herr Folke Andersson: Hvad jag nämnde derom, att man klandrat regeringen för det den genom tomters försäljning ådragit staten en millions förlust, har herr A. P. Danielson kallat en orimlighet. Jag vill emellertid säga, att jag hört en enskild person fälla detta yttrande, och denna min uppgift står jag för.

Ang. anslag till fortsättande af arbetena på nya kasern-etablissemant för svea lifgarde m. m.

(Forts.)

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Med upptagande af de yrkanden som förekommit, gaf herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag å densamma och bifall i stället till herr A. P. Danielsons vid utlåtandet fogade reservation. Herr talmannen förklarade sig anse den förra propositionen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i utlåtandet n:o 32,

röstar Ja;

Den det ej vill,

röstar Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å nämnda hemställan, godkänt herr A. P. Danielsons vid betänkandet fogade reservation.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och visade 109 ja mot 73 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med ja-propositionens innehåll.

§ 3.

Godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen;

n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i 7 kap. samt vissa delar af 10 och 11 kap. strafflagen;

n:o 19, angående behörighet för qvinna att väljas till ledamot af fattigvårdsstyrelse och skolråd;

n:o 20, angående rätt för annexförsamling att för kyrkobyggnad taga virke å prestbolets skog; samt

n:o 21, angående ändring i 17 kap. 12 § handelsbalken.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 35, med anledning af erhållen återremiss af en fråga angående de kongl. teatrarne.

n:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förvärfvande af mark för utvidgning af renbetesfjellen i Jemtlands län; och

n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplösning af det nu bestående rättsförhållandet mellan kronan och Sala bergslag m. m.;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden:

n:o 1, med anledning af väckta motioner i fråga om tilläggsstadgande till instruktionerna för Riksdagens revisorer af statsverket, riksbanken och riksgäldskontoret; och

n:o 2, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om ändringar i förordningen angående eu postsparbank för riket den 22 juni 1883;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 6, i anledning af väckt motion om borttagande af lastpenningarne; och

n:o 7, angående väckt förslag om ändring i de föreskrifna vilkoren för tidningars och tidskrifters postbefordran;

lagutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 19, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående det i utskottets utlåtande n:o 13 framlagda förslag till förordning angående ändrad lydelse af §§ 11 och 59 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

n:o 20, i anledning af väckt motion om ändringar i legostadgan den 23 november 1833;

n:o 21, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser angående uppbörden af församlings afgifter till presterskapet m. m.; och

n:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser rörande varors kringförande till försäljning; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande

n:o 4 (i samlingen N:o 13), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående helgonskyldens utgörande i Lunds stift och Halland.

Dessa ärenden skulle uppföras främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 5.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>G. V. Lönegren</i>	under 2 dagar fr. o. m. d. 20 d:s, och
» <i>J. Petersson</i> i Boestad	» 3 » » 21 »

Härefter åtskiides kammarens ledamöter kl. 11 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.
